

Innst. 161 S

(2009–2010)

**Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen**

St.meld. nr. 49 (2008–2009)

**Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om framtidas museum.
Forvaltning, forskning, formidling, fornying**

Innst. S. nr. 161

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

St.meld. nr. 49 (2008–2009)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om framtidens museum. Forvaltning, forskning, for- midling, fornying

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning og mål

1.1.1 Innledning

1.1.1.1 BAKGRUNN

Gjennom siste halvdel av 1900-tallet økte antallet museumsenheter betraktelig. Gjennomgående var museumslandskapet befolket med små institusjoner med begrensede ressurser både faglig og økonomisk. Samtidig representerer museumsdrift sammensatte og til dels kostbare oppgaver, som omfatter både å sikre og bevare samlingene og å drive en kunnskapsbasert og dialogorientert formidlingsaktivitet. Det kreves gode lokaler med strenge krav til klimaforhold, brann- og tyverisikring, og det er behov for variert spesialistkompetanse for å kunne ivareta forsknings- og formidlingsoppgaver. Dette misforholdet mellom institusjonenes faglige og økonomiske soliditet og kompleksiteten i de museumsfaglige oppgavene var en av årsakene til at Kultur- og kirke departementet lanserte en omfattende museumsreform i St. meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleveling, abm-meldingen.

Stortinget ga sin tilslutning til abm-meldingen 1. desember 2000, jf. Innst. S. nr. 46 (2000–2001).

Arbeidet med reformen kom i gang i 2001, og denne meldingen gjør opp status for arbeidet.

Hovedtiltaket i abm-meldingen var forslaget om bedre strukturering av museumslandskapet. Målet

var en struktur der hvert fylke har et mindre antall museer med en så sterk faglig og økonomisk plattform at de kan inngå i et nasjonalt museumsnettverk.

Et operativt ansvar ble gitt til Norsk museumsutvikling (fra 2003 ABM-utvikling) for å gjennomgå strukturen på museumsfeltet i samarbeid med fylkeskommunene.

I tråd med nettverkstenkningen, slo abm-meldingen fast at det ikke var tjenlig å opprettholde de ulike kategoriene tilskuddsordninger som da fantes. Museene var delt i nasjonale institusjoner, knutepunktinstitusjoner og museer som fikk midler over en generell tilskuddsordning. Målet var å samle disse forvaltningsmessig for å få et dynamisk samspill mellom alle museene med tilskudd over det statlige kulturbudsjettet.

Abm-meldingen la videre opp til et delt finansieringsansvar mellom stat og region som hovedprinsipp. Det ble pekt på alternativet med direkte statstilskudd der staten bidrar inntil 60 pst. og regionen med minst 40 pst.

I sammenheng med strukturtiltaket ble det også pekt på behov for kvalitativ utvikling av museumsfunksjoner som samlingsforvaltning, formidling og vedlikehold. utfordringer ble også definert innen museumsfaglige fokusområder som kystkultur, industri og sørvisnæringer, økologi og miljøvern, handlingsbåren kunnskap, dessuten den flerkulturelle utfordringen.

1.1.1.2 SAMMENDRAG

St.meld. nr. 49 (2008–2009) Framtidens museum er strukturert i tre hoveddeler. Del I Hovedmål beskriver bakgrunn og overordnede mål for museums politikken. Det gjøres rede for mål, bakgrunn og gjennomføring av museumsreformen og mål for meldingen.

Del II Status er en statusrapport for museumssektoren. Kap. 3, 4 og 5 viser endringer og utviklingsstrekk i reformperioden både når det gjelder organisering og aktivitet for museene som mottar tilskudd fra Kultur- og kirke departementet. En visuell framstilling på fylkesvise kart viser hvordan museer har gått sammen i nye enheter. Hvert museum beskrives med profil og nøkkeltall. Deretter presenteres de faglige museumsnettverkene. Med utgangspunkt i den årlige museumsstatistikken og innspill fra museene, gjøres det så rede for endringer på feltet når det gjelder formidling, forskning, utvikling og forvaltning av samlingene, organisasjon, administrasjon og økonomi, samt offentlige tilskudd. I del II beskrives også status for arbeidet med minoriteter og kulturelt mangfold (kap. 6), samiske museer (kap. 7) og andre departementers aktivitet på museums- og kulturminnefeltet (kap. 8).

Del III Tiltak behandler aktuelle utfordringer med tilhørende vurderinger og tiltak. Mens museumsreformen har vært preget av strukturendringer, vil det i årene som kommer legges økt vekt på å utvikle museenes innhold og aktivitet. Et overordnet perspektiv er museenes samfunnsrolle. Museene skal være profilerte samfunnsinstitusjoner. Det vil være en hovedmålsetting for det videre arbeidet å stimulere museene til solid faglig innsats i utøvelsen av samfunnsrollen. Institusjonene vil selv måtte ha hovedansvar for å styrke den faglige aktiviteten. De faglige nettverkene og fellestilltak vil være viktige verktøy i denne utviklingen og ABM-utvikling vil få et tydelig mandat for å medvirke til samordning, nytenking og kompetanseheving. Sentrale områder for tiltak vil være bygnings- og arenautvikling, digitalisering, samlingsutvikling og forskning, samlingsforvaltning, formidling og kommunikasjon samt utvikling av museene som organisasjoner.

Økonomiske og administrative konsekvenser av meldingen blir presentert i kap. 17.

1.1.2 Mål

1.1.2.1 MUSEUMSREFORMENS MÅL

I abm-meldingen ble det understreket at museene må arbeide og fungere i et todelt perspektiv: de skal ha sitt primære nedslagsfelt i sine lokale og regionale miljøer, samtidig som de skal inngå i et nasjonalt museumsnettverk.

Fram til nå har institusjonene, med bistand fra fylkeskommunene, ABM-utvikling og delvis også departementet, lagt ned et stort arbeid i å samorganisere en rekke museumsenheter til større og mer slagkraftige enheter. I noen grad er det rett å si at hovedperspektivet har vært innrettet på de strukturelle og organisatoriske aspektene i museumsreformen.

Samtidig er det på sin plass å understreke at det primære målet med museumsreformen var å skape sterkere museumsfaglige institusjoner som kan gå aktivt inn i de mange utfordringene i museenes samfunnsrolle.

1.1.2.2 ARBEIDET MED MUSEUMSREFORMEN

Det har vært nedlagt et omfattende arbeid fra museene og forvaltningsaktørene for å oppnå den endringen i museumslandskapet vi ser i dag. Museene har i hovedsak vist stor evne og vilje til omstilling og nytenking. Et sentralt punkt i gjennomføringen av reformen er dialogen mellom staten og øvrige forvaltningsnivåer.

ABM-utvikling (før 2003 Norsk museumsutvikling) har vært den operative statlige aktøren i museumsreformen og har basert arbeidet på nær kontakt med øvrige forvaltningsnivåer og med museumsmiljøene.

Fra statlig side har det i arbeidet vært viktig å balansere reformens signaler med museenes selvstendige ansvar for utviklingen. Det har også vært lagt vekt på å ha en god dialog med Norges museumsforbund.

ABM-utvikling har hvert år i perioden 2001–2009 gjennomført fylkesvise kontaktmøter med deltagelse fra museene, kommuner og fylkeskommunen og i varierende grad fylkespolitikere.

Et ledd i arbeidet med museumsreformen har vært utviklingen av nasjonale museumsnettverk som beskrevet i kulturmeldingen: «Staten vil leggja til rette for nettverksorganisering av ei rad ulike museumsfunksjonar ved ulike museum over heile landet». Etableringen av nettverk skjer på bakgrunn av innspill fra museene i dialog med ABM-utvikling, og i dag er det inngått avtaler med 24 museer om nettverksansvar på ulike områder.

Fylkeskommunenes rolle

Fram til 2004 forvaltet fylkeskommunene både egne midler samt den statlige tilskuddsordningen til museene. Forvaltningen var forankret i fylkesvise museumsplaner, der både struktur og innhold i museumsutviklingen ble omtalt og vurdert. Omleggingen av den statlige tilskuddsordningen i statsbudsjettet i 2004, der statens driftsmidler fordeles direkte fra Kultur- og kirke departementet til det enkelte museum, bidro imidlertid til en forskyvning av tyngdepunktet fra fylkene til staten, med en tydeligere nasjonal museumspolitikk.

I lys av dette har ABM-utvikling lagt sterk vekt på å forankre reformarbeidet i fylkeskommunene, som en nødvendig regional drivkraft i prosessene for konsolidering. Samlet har fylkeskommunene vært sentrale i gjennomføringen, og flere har også stilt

midler og ressurser til rådighet for å sikre gode prosesser underveis.

1.1.2.3 MÅL FOR VIDERE UTVIKLING AV MUSEUMSSEKTOREN

Regjeringa vil realisere kulturløftet gjennom en opptrapping av kultursatsingen til én pst. av statsbudsjettet innen 2014.

Målet med denne meldingen er å legge til rette for å styrke den faglige dimensjonen i de enhetene som nå inngår i det nasjonale museumsnettverket. Deler av det økonomiske grunnlaget er allerede på plass. Nå skal utvikling av museene som museumsfaglige kunnskapssentra og solide organisasjoner prioriteres. Museene skal bli i bedre stand til å utvikle seg som profilerte samfunnsinstitusjoner.

Departementet vil i det videre arbeidet legge til rette for at museene kan styrke sine faglige profiler. Her er det viktig at det settes i gang tiltak som sikrer faglig utvikling over hele aktivitetsfeltet, likevel uten at det legges opp til at alt er like viktig og at alle tiltak skal skje samtidig. I et kulturpolitisk perspektiv er det viktig å skape rammevilkår som stimulerer museene til faglig solid innsats i utøvelsen av deres samfunnsrolle.

Følgende hovedmål foreslås for museumssektoren:

- Forvaltning: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.
- Forskning: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.
- Formidling: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.
- Fornying: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering, skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

Det understrekes at institusjonene selv må bære hovedansvaret for å styrke den interne faglige aktiviteten. Fra statlig side vil det bli lagt spesiell vekt på tiltak som styrker samarbeid mellom institusjonene, mellom det nasjonale museumsnettverket og museer

utenfor dette nettverket og på fellestiltak, blant annet innenfor digitalisering, som ikke kan løses innenfor enkeltinstitusjoner. ABM-utvikling vil få et tydelig mandat i gjennomføringen av dette arbeidet.

1.2 Status

1.2.1 *Det nasjonale museumsnettverket*

Meldingen gir en oversikt og beskrivelse av museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Omtale og oversikt over arenaer tar utgangspunkt i museenes egne tilbakemeldinger i forbindelse med meldingsarbeidet og inkluderer en kartfesting av museenes arenaer.

Oversikten gir en framstilling av 85 museer med driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, et antall som er resultatet av de omfattende konsolideringsprosessene som har vært gjennomført i reformperioden. Tallet vil reduseres ytterligere etter slutføring av pågående og framtidige prosesser. De 85 museumsenhetene består samlet av over 300 tidligere selvstendige museer og nærmere 400 formidlingsarenaer, noe som gir et bilde av et museumsnettverk som har integrert arenaer og aktiviteter på et bredt grunnlag både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Meldingen gir også en oversikt over de 24 faglige museumsnettverkene som er etablert, samt to tverrsektorielle amb-nettverk.

For nærmere presentasjon av de enkelte institusjonene og nettverkene vises det til meldingens kapittel 3.

1.2.2 *Faglig aktivitet i museene*

1.2.2.1 FORVALTNING

Forskning, kunnskapsutvikling og formidling baserer seg på det materielle grunnlaget som samlingene representerer. Dette betinger at samlingene forvaltes på en god og gjennomtenkt måte, med planer for utvikling og oversikt over tilstand, omfang og kvalitet. Det er viktig å utvikle museenes samlingsplaner for å integrere samlingsarbeidet tettere med forsknings- og formidlingsarbeidet.

Museene skal dessuten være samfunnsarkiv for materielle levninger som belyser vår natur- og kulturhistorie. Gjenstander og dokumentasjonen av den sammenhengen de har stått i utgjør kildematerialet. Slik er museene viktige materialbanker og kan på mange måter sees på som arkiv for materiell kultur. Samlingenes kvalitet og representativitet blir derfor av stor viktighet. Museene skal være forsknings- og formidlingsinstitusjoner. Samlingene skal være et sentralt utgangspunkt for forskning, formidling og undervisning, og museenes innsamling skal være relatert til disse formålene. En forskningsbasert formidling av høy kvalitet er således grunnlaget for at museene skal kunne fungere som gode samfunnsinstitusjoner.

1.2.2.1.1 *Samlinger og tilvekst*

Museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet hadde totalt 3 314 027 gjenstander i 2008.

Flere større museer rapporterer om en tilnærmet innsamlingsstopp for å kunne prioritere katalogisering av tidligere etterslep og andre presserende oppgaver. Likevel ser det ut til at det samlet sett er en relativt jevn økning i samlingene.

Fra museumsreformen startet i 2001 og til siste statistikk for 2008 har samlingene av kulturhistorisk materiale ved de museene økt fra 2,2 til 2,8 millioner gjenstander. Dette er en økning på over 25 pst. Hvis økningen fortsetter i samme tempo vil dette bety en tilnærmet doubling av disse samlingene på de nærmeste 30 årene.

Kvaliteten av museenes samlinger kan ikke bare måles ut fra mengde og bevaringstilstand. Dokumentasjonen av det innsamlede materialet har stor betydning for samlingenes verdi både for forskning og formidling. Ut fra et slikt perspektiv er det viktigere å samle et begrenset materiale som er dokumentert i en bred kontekst, enn å samle store mengder materiale med mangelfull eller sterkt avgrenset dokumentasjon.

I en situasjon der det ikke er mulig å samle på alt, er det viktig at museene foretar bevisste prioriteringer og valg og at det er et samarbeid mellom museene slik at vi får best mulig resultat av den samlede innsatsen. I samarbeid med Norsk Folkemuseum har derfor ABM-utvikling nedsatt en arbeidsgruppe for å se på utfordringer knyttet til innsamling ved de kulturhistoriske museene.

1.2.2.1.2 *Planarbeid*

Museenes årlige rapportering viser at det er varierende hvor langt museene har kommet i den planmessige samlingsforvaltningen. Ifølge rapporteringen for 2008 fra har:

- 63 pst. innsamlingsplan
- 73 pst. særlige tiltaksplaner for å komme à jour med katalogiseringen
- 45 pst. forskningsplan
- 64 pst. bevaringsplan
- 73 pst. sikringsplan

På grunn av de store endringene i museumslandskapet er det vanskelig å gi et bilde av i hvilken grad planarbeidet er styrket i de senere årene. Det er grunn til å anta at omfang og kvalitet på planarbeidet vil øke vesentlig som et resultat av museumsreformen, som ledd i den profesjonaliseringen som gjør seg gjeldende både på leder- og styrenivå. Mange av de mindre museene som manglet planer, går nå inn i større konsoliderte enheter med større kompetanse på feltet.

I de første årene har konsolideringen krevd store ressurser til selve omstruktureringen. Når den nye strukturen nå langt på vei er etablert er det klare tegn til sterkere fokus på de faglige utfordringene.

Helheten i samlingsforvaltningen er viktig for å kunne få en god prioritering i arbeidet. Det er nå en tendens til at museene samler planverkene i en enhetlig samlingsplan. Noen ønsker å lage regionale samlingsplaner, og noen ønsker en nasjonal plan for samlingsforvaltning, slik at innsamling og bevaringsansvar kan sees i en nasjonal sammenheng.

1.2.2.1.3 *Bevaring og konservering*

I Kultur- og kirkedepartementets årlige tilskuddsbrev til museene understrekes museenes ansvar for tilfredsstillende kontroll over samlingene. Departementet peker spesielt på institusjonenes selvstendige ansvar for sikring gjennom en plan som skal bestå av risikovurderinger, etablering av forebyggende og begrensende tiltak, samt planer for evakuering. 64 pst. av museene rapporterer i 2008 om bevaringsplan.

Et generelt inntrykk fra rapportering, fylkesmøter og nettverksarbeid er en stadig økende bevissthet om behovet for tilfredsstillende bevaring og sikring av museumssamlingene. Det er også i økende grad dialog om samarbeid og samhandling. Ikke minst gjelder dette ønsket om å etablere fellesmagasiner for god oppbevaring og i mange tilfeller også ønske om fellestjenester knyttet til disse.

I perioden 1999–2008 ble det gjennomført en omfattende vurdering av samlingene ved norske museer. Undersøkelsen har omfattet 422 museer/museumsavdelinger over hele landet.

Undersøkelsen viser store behov for bedre magasiner og utbygging av konserveringstjenester. Om lag halvparten av gjenstandssamlingene oppbevares i lokaler som ikke har tilfredsstillende forhold. Disse lokalene utgjør 70 pst. av det totale arealet, noe som tilsier svært store behov for nye magasiner eller opprusting av eksisterende.

1.2.2.1.4 *Sikring*

74 pst. av museene melder om at de har en sikringsplan. Dette tyder på at museene har utviklet større bevissthet om sikringsspørsmål enn andre deler av samlingsforvaltningen.

Imidlertid har ABM-utviklings tilstandsvurdering av museumssamlingene avdekket store mangler i sikringen for en omfattende del av gjenstandssamlingene. En viktig del av arbeidet er å styrke kompetansen og organiseringen ved det enkelte museet, samtidig som det er nødvendig med omfattende investeringer i bygninger og utstyr.

1.2.2.1.5 Katalogisering og tilgjengeliggjøring

De kulturhistoriske museene rapporterer at store deler av samlingene ikke er tilfredsstillende registrert. Dette har dels sammenheng med at museer har tatt inn samlinger som de ennå ikke har hatt kapasitet til å registrere, og dels at den registreringen som er foretatt er mangelfull.

1.2.2.1.6 Digitalisering

Med digitalisering menes hovedsakelig to oppgaver:

- Overføre katalogposter (metadata) fra konvensjonelle medier til digital form.
- Lage digitale kopier eller representasjoner av fysiske samlinger (foto, film, lyd, dokumenter, gjenstander).

I digitaliseringsmeldingen (St.meld. nr. 24 (2008–2009)) er det påpekt at museene bare har utløst en liten del av det store potensialet som ligger i digitale verktøy, og står overfor store utfordringer og muligheter innenfor bruk av digital teknologi. Meldingen understreker at å utvikle museenes digitale virksomhet krever digital infrastruktur, standarder, god praksis, veiledning og kompetanse både til produksjon av digitale representasjoner av samlingene og produksjon av gode metadata, for at samlingene skal være søkbare og plasseres i en forståelig kontekst.

1.2.2.1.7 Prioritering og avhending

Museene har store uløste oppgaver innenfor bevaring, og det er da naturlig å vurdere om alle samlinger skal bevares og om de skal bevares under samme forhold. Norsk museumsutvikling fikk i 1997 utført en juridisk utredning om de rettslige skrankene for avhending av museumsgjenstander. Denne utredningen konkluderte med at museer med vedtekter om at samlingene ikke kan avhendes, og museer med forpliktelser knyttet til gaver og gavesalg har små muligheter til å avhende eldre materiale. Utredningen førte blant annet til en anbefaling til museene om å vurdere endringer i vedtekter og å innføre avtaler ved inntak av gjenstander som kunne åpne for slike muligheter. Selv om det er begrensede muligheter for avhending så kan museene gjøre prioriteringer av bevaring og bruk av materialet. Flere museer har signalisert at de ønsker å styrke arbeidet med prioritering av samlingene. Dette er også i tråd med Kultur- og kirkedepartementets tildelingsbrev, der det understrekes at museene skal sørge for en tilfredsstillende sikring, forvaltning og prioritering av samlingene. I en situasjon der museene har begrensede ressurser til alle bevaringsoppgavene, blir en slik prioritering viktig.

1.2.2.1.8 Utlån

Det må legges til grunn at museumssamlingene betraktes som en felles ressurs og at museene må være åpne for å låne ut deler av samlingene til andre.

Den største hindringen for økt lånevirkosomhet mellom museene er kostnadene for nødvendig konservering og håndtering av gjenstandene, krav til sikring og behov for ekstra forsikringsavtaler.

Det er flere ganger reist spørsmål om museene burde satse mer på utlån til eksterne brukere, som for eksempel kontor, hotell og restauranter, for å øke egeninntektene. ABM-utvikling har tidligere vurdert dette spørsmålet og konkludert med at det bare unntaksvis vil være penger å tjene på slik virksomhet hvis man skal legge en forsvarlig gjenstandspleie og oppfølging til grunn.

For innlån av gjenstander fra utlandet spiller den statlige forsikringsordningen en viktig rolle, og den gir anledning til visning i Norge av et kunst- og kulturhistorisk materiale som museene ellers ikke ville hatt muligheter for å låne inn. Fra museer er det også ytret ønske om å få utvidet denne ordningen til å gjelde lån innenfor landets grenser, og Kultur- og kirkedepartementet har nå bedt ABM-utvikling vurdere dette spørsmålet nærmere.

1.2.2.1.9 Arkiv i museene

Museene spiller en viktig rolle i arbeidet med arkiver etter private virksomheter (organisasjoner, personer og bedrifter) og forvalter dermed sentrale deler av kildegrunnlaget til kunnskap om privat samfunnssektor. Samlet har museene over en fjerdedel av det som samlet er bevart av privatarkiver.

Museenes rolle overfor private arkiver varierer sterkt, avhengig av i hvilken grad det er etablert egne arkivfaglige institusjoner i de enkelte fylkene. Det er nødvendig med bedre samordning og gode fellesløsninger for oppbevaring, tilgjengeliggjøring og publikumsservice. Dette er ledd i de regionale samhandlingsplanene som Riksarkivaren og ABM-utvikling har tatt initiativ til.

Museene oppgir at nesten en tredjedel av materialet er uordnet og derfor i praksis utilgjengelig for publikum.

På bakgrunn av at museene oppbevarer vesentlige deler av samfunnets mest verdifulle privatarkiver og atskillige hyllemeter kommunalt arkivmateriale, er det kritisk å gjøre noe med denne situasjonen.

Parallelt med museumskonsolideringen har Riksarkivaren og ABM-utvikling bygd opp et landsdekkende nettverk av koordinerende institusjoner i privatarkivarbeidet. Disse skal fungere som regionale kompetansesentra og bidra til å koordinere arkivarbeidet i sine fylker. Det er dermed etablert en infrastruktur for nasjonal og regional samhandling i privatarkivarbeidet, som sammen med museumsreformer

men bør gi gode rammevilkår for et krafttak for privatarkiv i musea.

Riksarkivaren har med hjemmel i arkivloven utarbeidet retningslinjer for arbeidet med privatarkiver. Dessuten har ABM-utvikling og Riksarkivaren i fellesskap igangsatt prosjektet «Privatarkiv i musea», som tar sikte på kvalitetsheving, standardisering og effektiv samhandling.

Det overordnede målet er at de store kulturelle verdiene som arkiver og annet kildemateriale representerer, blir tatt bedre vare på og gjøres enklere tilgjengelig for befolkningen.

1.2.2.1.10 Foto i museene

Museene har en avgjørende rolle i fotobevaringsarbeidet i Norge.

Utfordringene på fotofeltet er på mange områder tilsvarende det som gjelder forvaltning av museums-gjenstandene. Dette gjelder behov for bedre magasiner med tilfredsstillende sikring og klimaforhold, utbygging av konserveringstjenester, styrket kompetanse innen bevaring, behov for bedre planer for håndtering av materialet, samt bedre rekruttering med styrket utdanningstilbud. Tverrsektoriell koordinering og samordning er fellesnevner for å møte utfordringene på fotobevaringsfeltet.

I likhet med museenes øvrige samlinger er det et klart behov for mer forskning og kunnskapsutvikling relatert til det fotografiske materialet. Det er derfor uheldig at det bedrives lite forskningsrelatert arbeid på kulturhistorisk fotografi i norske museer. Preus museum har en nøkkelrolle på området, men også andre museer med store fotosamlinger bør i større grad praktisere ulike former for kunnskapsutvikling på fotografi.

Samtidig skiller foto seg ut ved mengdeutfordringen. Fotobestanden ved museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirke departementet har økt med nærmere 60 pst. på fire år, fra i underkant av 13 til nærmere 21 millioner. Om lag 60 pst. av materialet er ikke tilfredsstillende registrert, og det er fremdeles mye av tilveksten som ikke skjer i samsvar med planer.

God organisering og infrastruktur er viktig for å møte mengdeutfordringen.

Den vesentligste utfordringen de nærmeste årene i form av kursendring og ressursbehov er digitalisering og tilgjengeliggjøring. Digitalisering av fotografi i museene vil være helt avhengig av de generelle føringene for digitalisering i abm-sektoren, jf. digitaliseringsmeldingen, der blant annet de tverrsektorielle utfordringene påpekes. Museene har en viktig rolle i dette arbeidet både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Til tross for at fotografi er en høyt prioritert materialtype i museenes digitaliseringsarbeid, er kun i

underkant av 10 pst. av materialet registrert i elektronisk format.

Foto- og privatarkivfeltet har mange felles utfordringer. Museene har en nøkkelrolle i mange regioner, og det er også et visst samsvar mellom regionale ansvarsinstusjoner for privatarkiv og fotobevaring. Samordning av det regionale fotobevarings- og privatarkivarbeidet vil kunne styrke arkivkompetansen i museene og fotobevaringskompetansen i arkivinstusjonene, og gi både fagmiljøer og publikum økt oversikt og tilgang.

1.2.2.1.11 Museenes kulturhistoriske bygninger

Museene er sentrale aktører innenfor bygningsvernet. Samlet ivaretar museene over 4 500 kulturhistoriske bygninger og anlegg innenfor et vidt spekter; enklere boliger, tradisjonelle gårdsbygninger, herregårder, kirker, småindustri, produksjonsbygninger, tekniske og industrielle anlegg. Museenes bevaring og formidling av kulturhistoriske bygninger og anlegg er et svært viktig supplement til kulturminneforvaltningens vern og forvaltning.

Museene er både arenaer for bevaring, kunnskapsproduksjon og formidling, der bygninger danner utgangspunkt for informasjon om byggeskikk, håndverkstradisjoner, handlingsbåren kunnskap, bruk og opplevelse. Koplingen av denne informasjonen er museenes styrke. Det er derfor viktig at museene finner en balanse mellom vedlikehold og formidling, og prioriterer oppgavene slik at denne balansen blir opprettholdt.

1.2.2.2 FORSKNING

Forskning og kunnskapsutvikling anses som en av de sentrale oppgavene ved norske museer på linje med innsamling, bevaring, dokumentasjon og formidling.

Forskning er i museenes rapportering trukket fram som et viktig innsatsområde av mange museer, både for eget museum og for sektoren som helhet.

Museenes rapportering viser at mange opplever at reformen har lagt et bedre grunnlag for forskningen i museene.

Noen hovedtendenser i reformens betydning for styrking av forskningene i museene er:

- nettverkene har bidratt til økt forskning
- større enheter har gjort det mulig å etablere egne faggrupper for forskning
- økt bevissthet om forskning og mer press på resultater
- økt forskerkompetent bemanning bidrar til styrking av forskning
- instusjonene blir mer attraktive partnere for instusjoner i UH-sektoren

Museenes tilbakemeldinger viser at arbeidet som pågår i nettverkene anses som viktig for utviklingen av forskningen.

Det er grunn til å understreke at samling i større enheter har gjort det mulig å øke det faglige samarbeidet generelt og etablere faggrupper for forskning som danner arenaer for diskusjon av prosjekter, litteratur og manuskripter i museene. Dette bidrar til å styrke forskningsarbeidet ved institusjonene.

1.2.2.3 FORMIDLING

Museene skal gi både kunnskap og opplevelse. De skal være tilgjengelige for alle og være relevante og aktuelle samfunnsinstitusjoner som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt. En aktiv formidling er derfor viktig både i et demokratiperspektiv og i et allment kulturperspektiv.

Reformperioden 2001–2008 gir et bilde av betydelig økt formidlingsaktivitet ved museene. Dette gjelder både økning i besøk, men også utvikling av aktiviteter over et bredt spekter.

Flertallet av museene peker på behov for mer og bedre areal til formidling, formidlingspotensialet knyttes altså i stor grad til fysiske rammevilkår. Behovet må også ses i sammenheng med behovene som utvikles i takt med museumsreformen, der sterkere fagmiljøer, større tilfang av gjenstander og økt økonomisk plattform gir forventinger og ambisjoner.

1.2.2.3.1 Besøk

Museene som får tilskudd over Kultur- og kirkedepartementets budsjett hadde i 2008 totalt 5,9 millioner besøkende, som er en liten nedgang på 58 000 fra 2007. Det er imidlertid verdt å merke seg den store økningen fra 2006 til 2007 på hele 8 pst. I 2001 var tallet for de samme museene 4,3 millioner, noe som gir ca. 35 pst. økning i perioden 2001–2008.

1.2.2.3.2 Tilgjengelighet og universell utforming

En fjerdedel av museene svarte i museumsstatistikken for 2008 «ja» på spørsmål om de har tilrettelegging for funksjonshemmede.

1. januar 2009 trådte den nye antidiskrimineringsloven i kraft. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven forbyr diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne og omfatter alle samfunnsområder, også informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

ABM-utvikling har universell utforming som en prioritert oppgave i sine måldokumenter og arbeider med konkrete tiltak.

Fra 2008 ble museene som mottar tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet bedt om å rapportere på status og tiltak for tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne.

1.2.2.3.3 Museene og Den kulturelle skolesekken

St.meld. nr. 8 (2007–2008) Kulturell skulesekk for framtida slår fast at kunnskap og innblikk i kulturarv og tradisjoner er viktige og sentrale elementer i Den kulturelle skolesekken. Museene spiller en viktig rolle i denne sammenhengen. Å besøke de større museene har lenge vært en viktig del av opplæringen i skolen og kilde til opplevelse og refleksjon om kunst og kultur. De fleste museer har tilbud i Den kulturelle skolesekken.

1.2.2.4 FORNYING

Museumssektoren har gjennomgått en omfattende endring i struktur og organisasjon, og museene har i hovedsak vist stor vilje og evne til omstilling og nytenking. I svar på høringsbrevet fra Kultur- og kirkedepartementet høsten 2008, er 60 pst. av museene i hovedsak positive til effekten av sammenslåing, 40 pst. er mer blandet, mens ingen er ensidig negative.

Etter gjennomføring av pågående konsolideringsprosesser i 2009 vil det nasjonale museumsnettverket i Kultur- og kirkedepartementets budsjett kunne bestå av om lag 75 museumsenheter. Disse omfatter over 300 tidligere selvstendige museer som var knyttet til den tidligere fylkeskommunale tilskuddordningen, i tillegg til over 300 mindre, lokale museer og formidlingsarenaer som er integrert i de nye, konsoliderte museene.

1.2.2.4.1 Mer profesjonelle museer

Rundt 65 pst. av museene melder om at de administrative oppgavene blir bedre løst, og at de har blitt mer profesjonelle i utførelsen av disse i reformperioden. Samtidig understrekes det at ressursbruken til administrative oppgaver har økt betydelig.

Profesjonaliseringen av de administrative funksjonene har vært viktig for museene, men det rapporteres også om administrativ merbelastning, ikke minst i den mest hektiske perioden med sammenslåing og utvikling av ny organisasjon.

1.2.3 Økonomi

I meldingen kapittel 5 framstilles nøkkeltall for utviklingen fra 2005 til 2008 med angivelse av museenes egeninntekter, offentlige tilskudd, kostnadsutvikling, tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, m.m.

1.2.3.1 MUSEENES EGENINNTEKTER 2005–2008

I perioden 2005–2008 har museene hatt en jevn stigende utvikling av egeninntektene. Egeninntektene har økt med i underkant av 100 mill. kroner, en økning på 22,6 pst. i den aktuelle perioden.

Ser man på enkeltelementene i egeninntektene, utgjør salg av varer og tjenester det viktigste elemen-

tet. I 2008 utgjorde salg av varer og tjenester 38,7 pst. av museenes egeninntekter, og det er en økning fra 31,5 pst. i 2005. Billetttinntektene utgjør 24,1 pst. av egeninntektene, og dette er en stabil andel av de samlede egeninntektene. Sponsormidler og gaver utgjør 13,3 pst. av egeninntektene, og andelen er stabil i perioden 2005–2008. Kategorien andre egeninntekter har blitt redusert siden 2005, både i nominelle tall og i den relative andelen av egeninntektene.

1.2.3.2 OFFENTLIGE TILSKUDD 2005–2008

De offentlige driftstilskuddene til museene har økt enda mer enn egeninntektene. Størst økning har ordinære driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet hatt i perioden 2005–2008, med over 46 pst. Også de fylkeskommunale og kommunale tilskuddene til de aktuelle museene har økt betraktelig. Samlet økte det ordinære offentlige driftstilskuddet til museene med over 42 pst.

Ser man på de relative andelene av museenes samlede inntekter og tilskudd, er egeninntektenes andel redusert fra 28,9 pst. i 2005 til 26 pst. i 2008. Kultur- og kirkedepartementets ordinære driftstilskudd utgjorde 39,5 pst. av inntekter og tilskudd i 2005 og har økt sin andel til 42,3 pst. i 2008. Ordinære driftstilskudd fra fylkeskommuner og kommuner utgjør en stabil andel på henholdsvis ca. 10,5 pst. og 12,5 pst.

1.2.3.3 KOSTNADSUTVIKLING 2005–2008

Museenes samlede kostnader har økt med over 500 mill. kroner, eller 36,7 pst. i årene 2005–2008. Størst prosentvis økning har utgiftskategorien andre driftskostnader hatt, 51,4 pst., tett fulgt av avskrivninger med vel 50 pst. Lønns- og pensjonskostnader økte med 34,5 pst., mens husleie og kostnader relatert til drift av bygninger og lokaler, økte med 30 pst.

Hvis en ser på pensjonskostnader isolert, har disse steget i fra 55,7 mill. kroner i 2005 til 87,5 mill. kroner i 2008 tilsvarende 57 pst. Dette er en utvikling departementet vil følge med på.

1.2.4 Minoriteter og kulturelt mangfold

Det er et overordnet mål at museene gjenspeiler det samfunnet de er en del av. Museene er viktige premissleverandører i et moderne demokratisk samfunn og skal ha en aktiv samfunnsrolle. Norge har i økende grad blitt et flerkulturelt samfunn. Samene som urbefolkning og de nasjonale minoritetene har en lang historie innenfor Norges grenser, mens nyere minoriteter har preget den demografiske utviklingen de siste 50 årene. Museene skal dermed reflektere et mangfold av perspektiver og virkeligheter.

Internasjonalt blir kulturelt mangfold i stadig økende grad framhevet som en berikelse for samfun-

net og menneskeheten og en drivkraft for videre utvikling. Å tilrettelegge for kulturelt mangfold og, følgelig, for dialog anses å være en av vår tids mest påkrevde oppgaver. Dette reflekteres både i UNESCOs gjeldende strategidokument for årene 2008–2013, i EUs nye kulturagenda som ble vedtatt av EU-rådet i 2007 og i Europarådets hvitebok om interkulturell dialog fra 2008. Alle disse institusjonene framhever tverrkulturell dialog som den langsiktige løsningen på de utfordringene det moderne, multikulturelle samfunnet stiller oss overfor.

Norge ratifiserte i 2007 UNESCOs konvensjon av 20. oktober 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk. Konvensjonen stadfester medlemslandenes rett til å vedta og gjennomføre en kulturpolitikk som legger til rette for et mangfold av kulturuttrykk.

Det samme året ratifiserte Norge også UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Innbyrdes sammenheng og avhengighet mellom materiell og immateriell kulturarv kjennetegner den tilnærming som urfolk og nasjonale minoriteter har til kulturarvsspørsmål. Konvensjonen innebærer dermed en styrking av bevisstheten og vernet om deres kulturarv.

Norsk ratifikasjon innebærer at Norge er forpliktet nasjonalt og internasjonalt til å gjennomføre målene i konvensjonene. UNESCO-konvensjonene etablerer felles, internasjonale plattformer for å utvikle og iverksette kulturpolitiske tiltak, og er viktige referansepunkter i utformingen av norsk kulturpolitikk.

I tillegg har Norge tidligere ratifisert rammekonvensjonen om nasjonale minoriteter og den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk og dermed påtatt seg et spesielt ansvar for nasjonale minoriteters kultur og språk.

1.2.5 Samiske museer

Sametinget overtok forvaltningen av de samiske museene i 2002, noe som innebærer at Sametinget skal være faglig og politisk premissgiver for den samiske museumsutviklingen, basert på samenes egne forutsetninger som folk og urfolk. Kultur- og kirkedepartementet og ABM-utvikling har jevnlig kontaktmøter med Sametinget der blant annet arbeidet med museene behandles.

1.2.6 Andre departementers aktivitet på museums- og kulturminnefeltet

Foruten de vel 80 museene som mottar driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, er det et 20-talls museer som mottar støtte over andre departementers budsjetter. Dette er universitetsmuseene under Kunnskapsdepartementet og etatsmuseene. Etatsmuseer er museer som er finansiert med statlige

driftsmidler og hvis formål er å formidle etatens historie.

Det blir av og til diskutert om Kultur- og kirkedepartementet bør ha et samlet ansvar for alle museer med statstilskudd. Både NOU 1996:7 Museum. Mangfold, minne, møtestad og abm-meldingen holdt fast ved det delte departementsansvaret for museene. Det er ønskelig at departementene er bevisst museumsfaglige utfordringer og muligheter knyttet til sine ansvarsområder. Museene er formidlingskanal og utstillingsvindu for aktuelle problemstillinger knyttet til departementenes ansvarsområder. Denne funksjonen kan stadig utvikles og aktualiseres.

De andre departementenes ansvarsområder på dette feltet har ulike kontaktflater med det nasjonale museumsnettverket. Noen inngår i konsoliderte enheter, noen inngår i faglige nettverk og/eller samarbeider på prosjektbasis. Kultur- og kirkedepartementet ser positivt på at disse kontaktflatene utvikles med sikte på et best mulig samarbeid og god utnyttelse av ressursene til det beste for hele museumssektoren i Norge.

I meldingens kapittel 8 beskrives de departementsvise ansvarsområdene på museums- og kulturminnefeltet.

1.3 Tiltak

1.3.1 *Framtidas museum: faglig kvalitet og fornying*

1.3.1.1 MUSEENES SAMFUNNSROLLE

Selve samfunnsrollen eller samfunnsoppdraget for museene ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. I dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene i å definere og avgrense hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv. Dette er et faglig kjernespor i museene som krever kontinuerlig analyse og refleksjon.

Konkret gjelder det å identifisere, dokumentere og i noen grad samle inn det materialet som best kan belyse menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. De enkelte museumsinstitusjonene har et selvstendig faglig ansvar for å bestemme hva som skal innlemmes i samlingene, basert på hvilket tematiske og/eller geografiske ansvarsområder som er definert for institusjonene.

Gjennom sin innsamlings- og formidlingsaktivitet etablerer museene kulturarvsmateriale. I ethvert seleksjonssystem er det alltid noe som selekteres bort. I kulturarvssammenheng innebærer det at noe framheves som viktig, mens andre ting regnes som uviktig eller uinteressant. Utfordringene i et slikt seleksjonsregime er å være bevisst tendenser til henholdsvis hegemonisering og marginalisering av kulturuttrykk i kulturarvssammenheng. Det er derfor en

konstant faglig og kulturpolitisk utfordring å arbeide for at den seleksjonen som museumsinstitusjonene samlet sett gjør, gir et så dekkende og balansert bilde som mulig av det mangfoldet som utgjør norsk samfunnsliv opp gjennom tidene.

Museene skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Dette forutsetter armlengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter.

1.3.1.2 MÅL FOR VIDERE UTVIKLING AV MUSEUMSSEKTOREN

Målet med denne meldingen er å legge til rette for å styrke den faglige dimensjonen i de enhetene som nå inngår i det nasjonale museumsnettverket. Nå skal utvikling av museene som museumsfaglige kunnskapssentra og solide organisasjoner prioriteres. Museene skal bli i bedre stand til å utvikle seg som profilerte samfunnsinstitusjoner.

Departementet vil i det videre arbeidet legge til rette for at museene kan styrke sine faglige profiler. Her er det viktig at det settes i gang tiltak som sikrer faglig utvikling over hele aktivitetsfeltet, likevel uten at det legges opp til at alt er like viktig og at alle tiltak skal skje samtidig. I et kulturpolitisk perspektiv er det viktig å skape rammevilkår som stimulerer museene til faglig solid innsats i utøvelsen av deres samfunnsrolle.

Følgende hovedmål foreslås for museumssektoren:

- Forvaltning: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.
- Forskning: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.
- Formidling: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.
- Fornyning: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering, skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

Det understrekes at institusjonene selv må bære hovedansvaret for å styrke den interne faglige aktiviteten. Fra statlig side vil det bli lagt spesiell vekt på

tiltak som styrker samarbeid mellom institusjonene, mellom det nasjonale museumsnettverket og museer utenfor dette nettverket og på fellestiltak, blant annet innenfor digitalisering, som ikke kan løses innenfor enkeltinstitusjoner. ABM-utvikling vil få et tydelig mandat i gjennomføringen av dette arbeidet.

1.3.1.3 DET NASJONALE MUSEUMSNETTVERKET

Det nasjonale museumsnettverket ble etablert i 2004 som erstatning for det gamle systemet og som del av konsolideringsprosessen.

Med etableringen av det nasjonale museumsnettverket fikk institusjonene lik samhandlingskontakt med alle de forvaltningsnivåene som yter økonomisk støtte til institusjonenes drift. Fra statlig side er det viktig å fremheve at selv om de ulike institusjonene både har og skal ha en tung lokal og regional forankring, har de også nasjonal betydning og bør derfor inngå i et nasjonalt fagfelleskap. At departementet samhandler direkte med de aktuelle institusjonene, er med på å understreke det nasjonale samhandlingsperspektivet som det er ønskelig at institusjonene utvikler. Det er imidlertid institusjonene selv som må ta ansvaret for hvordan lokale, regionale og nasjonal oppgaver kan gjennomføres i en konstruktiv museumsfaglig helhet.

Den statlige oppfølgingen av samarbeidet med det regionale og kommunale nivået har vært effektivt gjennom årlige møter som ABM-utvikling har med fylkeskommunene.

Det er gjennomført en betydelig strukturreform gjennom konsolidering av mindre museer til større museumsenheter. Selv om det videre arbeidet vil ha hovedvekt på faglig utvikling og kvalitet, ser departementet positivt på en ytterligere konsolidering i de regionene hvor det er hensiktsmessig.

Mange museer deltar i internasjonale nettverk og medvirker i prosjekter sammen med museer i andre land. Dette er blant annet muliggjort gjennom EU/EØS-midler. Et stort antall fagpersoner ved norske museer deltar i ulike fagkomiteer i ICOM (International Council of Museums). Denne internasjonale samhandlingen tilfører norske museer viktige impulser. Det er av stor betydning at denne samhandlingen videreutvikles i årene framover.

1.3.1.4 OPPSUMMERING AV TILTAK

– Departementet vil fortsette ordningen med direkte samhandling med institusjonene i nettverket. Institusjonene har en selvstendig rolle som er nødvendig for å kunne utvikle en stadig bedre faglig standard. Departementet mener videre at de regionale og lokale interessene i relasjon til de aktuelle institusjonene ivaretas godt i det etablerte samarbeidsmønsteret mellom stat, fylkeskommune og kommune.

- Departementet vil se til at det utvikles ytterligere kontakt og samarbeid mellom museer i det nasjonale museumsnettverket og museer med annen forvaltningstilknytning.
- Departementet vil legge til rette for ytterligere utvikling av de faglige nettverkene.
- For å styrke samordningen vil Kultur- og kirkedepartementet ta initiativ til kontaktmøter mellom departementer som har ansvar for museumsinstitusjoner. ABM-utvikling skal videreføre praksisen med årlige kontaktmøter med fylkeskommunene, relevante kommuner og museer.
- Departementet vil stimulere til ytterligere konsolidering og styrke konsoliderte enheter.
- Museenes internasjonale samhandling skal videreutvikles.

1.3.2 Forvaltning

Mål: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.

Museene i det nasjonale nettverket forvalter mange gjenstander, foto og annet kildemateriale i form av privatarkiver, intervjumateriale i form av film, video og lydvestinger. De største utfordringene i forvaltningen av disse kildene ligger på to felter: digital samlingsforvaltning og fysiske sikrings- og bevaringsforhold.

1.3.2.1 DIGITAL SAMLINGSFORVALTNING

Den ene utfordringen gjelder fullverdig registrering og katalogisering av samlingene i hensiktsmessige IKT-systemer. Av de ca. 2,8 mill. kulturhistoriske gjenstandene som forvaltes av museene i det nasjonale nettverket, er 39 pst. registrert i elektroniske kataloger. Bare 15 pst. er registrert med foto. Dette innebærer at den enkelte institusjon har utilfredsstillende oversikt over samlingene. Dette vanskeliggjør fornuftig og målrettet innsamling og innebærer at kunnskapspotensialet i samlingene ikke blir skikkelig utnyttet, hverken i forsknings- eller formidlingssammenheng. Mangel på oversikt over samlingene er også en hemsko for å bringe relevant og interessant museumsmateriale inn i den digitale kunnskapsallmenningen.

Arkivmateriale, film, lyd og bøker i museene er ofte uordnet, ikke registrert eller digitalisert. Det finnes også eksempler på at det som er gjort, avviker fra nasjonale og internasjonale standarder. Museenes arkiver bør derfor registreres i Asta og gjøres tilgjengelige i Arkivportalen. Bibliotek- og boksamlinger bør registreres i bibliotekprogram og gjøres tilgjengelige gjennom Biblioteksøk. Her bør institusjonene regionalt inngå faglig og teknisk samarbeid på tvers

av sektorene. For foto, video, film og lyd er det viktig å samordne standarder for hele abm-feltet.

Det er en utfordring at museums katalogene varierer sterkt i kvalitet og innhold. Det er en positiv utviklingstendens mot å bedre denne situasjonen i en rekke institusjoner, og ABM-utvikling vil få i oppgave å samordne museumsnettverkets innsats for å bedre registrerings- og katalogiseringssituasjonen ved institusjonene. Selskapet KulturIT, opprettet av Norsk Folkemuseum og Maihaugen, har en sentral funksjon i museenes IKT-arbeid.

I en felles søketjeneste er det spesielt synlig hvor stor betydning gode metadata har. Det bør arbeides videre med å forbedre metadata. Man bør også vurdere behovet for ulike autoritetsregister for eksempel for institusjoner, personer (fotografer, kunstnere), administrative enheter, geografiske navn, emneordslister med mer. Dette er sentrale deler i et abm-søk og viktige grunnlag for å utvikle gode brukertjenester. ABM-utvikling skal også arbeide for å vise beste praksis for museene på sentrale områder. Mye arbeid på dette feltet er gjort og publisert i ABM-utviklings skriftserie. Her er det også mye å hente av erfaringer fra arbeid internasjonalt.

Digitaliseringsmeldingen understreker at det skal legges til rette for en målrettet satsing på digitalisering av gjenstander og annet materiale i museene. Det er også viktig at det arbeides med digitalisering av privatarkiver. Meldingen understreker at strategier og faglige prioriteringer for digitalisering skal utarbeides av de respektive institusjonene og aktørene, og det må legges til rette for en økt digitalisering i neste tiårsperiode.

For å produsere mest mulig digitalt innhold er det viktig at arbeidet med digitalisering prioriteres i institusjonene. Per i dag har kun noen få museer vedtatt planer for digitalisering og digitale tjenester. Det vil også være viktig å stimulere til mest mulig fri tilgang til og videre bruk av det materialet som ikke er rettighetsbelagt eller beskyttet ut fra personvern eller andre etiske begrunnelser.

Digitaliseringsmeldingen slår fast at museene har kommet for kort i arbeidet med å digitalisere samlingene til at det er mulig å beregne hvor lang tid arbeidet vil ta, og at ABM-utvikling har en viktig oppgave med å samordne museenes innsats på dette området.

I digitaliseringsmeldingen er det beregnet at det vil ta rundt 20 år å realisere målene for digitalisering i Nasjonalbiblioteket og i Arkivverket. Kostnaden vil samlet ligge på nær 2 mrd. kroner eller ca. 100 mill. kroner i året.

Bedre tilgjengelighet til de store kulturelle og forskningsmessige verdiene som privatarkivene representerer, krever tiltak for utvikling av kompetente bevaringsinstitusjoner, bedre ordning og katalogisering, faglig standardisering, og samlet tilretteleg-

ging av privatarkiver i museene som ledd i landsdekkende infrastruktur og fellesløsninger. I dette ligger også at privatarkiver tilrettelegges i en abm-sammenheng, sammen med andre kildetyper og annet kulturarvsmateriale, jf. blant annet om abm-søk i digitaliseringsmeldingen.

Det vil være viktig å styrke arbeidet med bevaring, ordning og katalogisering av privatarkivene, samt å stimulere til formidlingstiltak som gir publikum tilgang til kilder til kulturell arv. I digitaliseringsmeldingen understrekes behovet for digitalisering av privatarkiver, og ABM-utvikling gis et ansvar for å koordinere og tilrettelegge arbeidet med privatarkiver utenfor Arkivverket, det vil si i alle fylkesarkiv, byarkiv, interkommunale arkiv, bibliotek og museer som samlet forvalter mer enn 3/4 av landets samlinger av privatarkiver.

Beregninger for digitaliseringskostnader ved museene vil uten tvil måtte oppdateres etter hvert som utviklingen innen teknologi og metoder skrider frem. Men selv med god prioritering er det tydelig at museenes behov for digitalisering er minst like omfattende som i Nasjonalbiblioteket og i Arkivverket. Summen må selvsagt fordeles over mange år, men omfanget er betydelig. I tillegg vil det påløpe kostnader til utstyr, kjøp av tjenester, kompetanse med mer. Det vil altså kreve store ressurser både samlet og i den enkelte institusjonen for at museene skal bli deltakere i den digitale kunnskapsallmenningen. Det er også ressurskrevende å digitalisere gjenstander sammenlignet med for eksempel trykt materiale. Museene har i mindre grad anledning til å automatisere digitaliseringen, slik Nasjonalbiblioteket kan med trykt materiale og Arkivverket har kunnet med digitalisering fra mikrofilm.

For å gjennomføre en digitaliseringssatsing i museene over hele landet vil det også være behov for kompetanse og kapasitet. Museene må på enkelte områder søke samarbeid med andre abm-institusjoner, men en del oppgaver må også løses i den enkelte institusjonen. Når man planlegger å digitalisere film, mikrofilm eller bøker vil det være naturlig å undersøke om Nasjonalbiblioteket eller Riksarkivet kan utføre enkelte tjenester. I den grad kapasiteten finnes, vil disse kunne bidra med praktisk hjelp og råd. Det må likevel legges til grunn at flere utfordringer bør vurderes regionalt og inngå i regionale planer der en søker gode fellesløsninger. Her bør man tenke stor-drift og produksjonsløyper der det er mulig.

1.3.2.2 SIKRINGS- OG BEVARINGSFORHOLD

Den andre hovedutfordringen ligger i uhensiktsmessige sikrings- og bevaringsforhold for store deler av samlingene. En omfattende oversikt utarbeidet av ABM-utvikling i perioden 1999–2008, viser at ca. 50 pst. av museenes gjenstandsmateriale er oppbevart i

utilfredsstillende lokaler, og disse lokalene utgjør 70 pst. av tilgjengelige lokaler. Videre har ca. 45 pst. av gjenstandsmaterialet behov for forebyggende eller direkte konserveringstiltak for å bringes opp til et minimumsnivå som magasinert gjenstand med tilstrekkelig informasjonsverdi.

I Kultur- og kirkedepartementets årlige tilskuddsbrev til museene understrekes museenes ansvar for tilfredsstillende kontroll over samlingene, der departementet spesielt peker på institusjonenes selvstendige ansvar for sikring, med en plan bestående av risikovurderinger, etablering av forebyggende og begrensende tiltak, samt planer for evakuering. Det oppfordres også til etablering av fellesmagasiner, med god kontroll på sikring og klima.

Når det gjelder sikringstiltak, har den mangeårige ordningen med øremerkede sikringsmidler, vist seg å ha positiv effekt og den vil bli videreført. Dette er imidlertid midler som blir brukt til å oppgradere eksisterende lokaler. I tillegg vil det være behov for målrettet innsats for å bedre bygningsvilkårene for museene i det nasjonale nettverket. Magasin- og verkstedlokaler vil være viktige bestanddeler i mange investeringsprosjekt. Initiativene til å etablere felles anlegg for magasin- og konserveringsfunksjoner vurderer departementet som riktige og positive. Departementet vil derfor legge stor vekt på prosjekter der det etableres magasin- og verkstedsfasiliteter som har regional dekning. Prosjektforslag vil bli vurdert i et nasjonalt perspektiv. Der det ligger til rette for samarbeid med museer utenfor Kultur- og kirkedepartementets museumsnettverk, skal dette tas hensyn til i prosjektene.

ABM-utvikling skal i samarbeid med museene i det nasjonale museumsnettverket påbegynne arbeidet med en plan for sikring og bevaring av museums-samlinger. Viktige stikkord for dette nasjonale tiltaket vil være bevaring, herunder magasinering og konservering, registrering og sikring. Spørsmål vedrørende avhending av gjenstander må også adresseres.

1.3.2.3 OPPSUMMERING AV TILTAK

- ABM-utvikling skal i nær dialog med museene arbeide videre med å etablere standarder for metadata i museene.
- Museene skal lage planer for prioritering, digitalisering og digital formidling. Planene skal også inneholde tiltak for å ferdigstille og forbedre digitale kataloger over samlingene.
- Museene skal avgi årlige rapporter om status og framdriften for digitaliseringsarbeidet til ABM-utvikling.
- Det skal utarbeides gode strategier for sikring og langtidslagring av digitale samlinger fra muse-

ene. Det skal utarbeides gode retningslinjer og god praksis på dette feltet for alle nivåer.

- Styrking av institusjonenes bruk av IKT-løsninger innenfor all samlingsforvaltning skal inngå i det kompetanseutviklingsprogrammet som ABM-utvikling skal utarbeide for museene i det nasjonale museumsnettverket.
- Ordningen med sikringsmidler til oppgraderings-tiltak i eksisterende museumsbygninger vil bli videreført.
- I investeringsprosjekter for museumslokaler, skal magasin- og konserveringsfasiliteter være viktige bestanddeler. Der det ligger til rette for regionale fellesløsninger og samarbeid med museer utenfor Kultur- og kirkedepartementets museumsnettverk, skal dette tas hensyn til i prosjektene
- ABM-utvikling skal i samarbeid med museene i det nasjonale museumsnettverket påbegynne arbeidet med en plan for sikring og bevaring av museumssamlinger.

1.3.3 Forskning og kunnskapsutvikling

Mål: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.

Blant de ulike institusjonstypene som sammen utgjør kulturarvsfamilien, inntar museene en litt spesiell stilling i den forstand at de har en friere stilling til på selvstendig faglig grunnlag å bestemme hva som skal samles inn. Denne faglige friheten forplikter imidlertid og setter ekstra krav til forskningsbasert innsamlingsaktivitet. De grunnleggende spørsmålene til disse museenes kildemateriale vil alltid være: hvilken ny kunnskap kan erverves og hvilke samfunnspektiver og sammenhenger kan belyses gjennom å ta dette materialet inn i samlingene?

1.3.3.1 KUNNSKAPSBASERTE MUSEER

Det er avgjørende at museene stadig utvikler solid faglig grunnlag for sin samlingsaktivitet, og at institusjonene har en innsamlingspolitikk som er forankret i samfunnets kunnskapsbehov og forskningsbaserte problemstillinger. Departementet ser gjerne at de faglige museumsnettverkene i enda større grad enn i dag benyttes til å utvikle innsamlingsstrategier, forskningsprosjekter og samarbeid om innsamling og forskning. I tilknytning til dette vil det være viktig at museene videreutvikler kontakten med relevante fagmiljøer innenfor universitets- og høyskolesektoren slik at både samlingsutvikling og museumsfaglige FoU-prosjekter i størst mulig grad kan mobilisere et

bredt fagmiljø. Internasjonalt samarbeid kan være nyttig og aktuelt i en del sammenhenger.

I digitaliseringsmeldingen orienterer Kultur- og kirke departementet om at det skal vurderes et FoU-program for hele abm-feltet. Dette skal gjøres i samarbeid med Kunnskapsdepartementet. For museenes del vil det særlig være aktuelt med forskningsprosjekter om materiell kultur i vid forstand, og forholdet mellom kunnskapsbehov og samlingsutvikling i museene vil kunne være et sentralt tema. Det vil også kunne legges til rette for at prosjektene stimulerer til økt samarbeid mellom institusjonene og mellom museene og forskningsmiljøer ved universiteter og høyskoler. Departementene vil komme tilbake med konkretisering av et slikt program senere.

1.3.3.2 MANGFOLDSPERSPEKTIVET

Selv om museene på mange måter er blant de kulturinstitusjonene som har lang erfaring i å arbeide med mangfold enten det er næringsmessig, geografisk eller sosialt, er det fremdeles en vei å gå før institusjonene i det nasjonale nettverket har fått et godt faglig grep på kulturelt mangfold i et etnisk perspektiv. Spesielt gjelder det dokumentasjon og innsamling som er relatert til innvandringen det seneste halvsekelet. Departementet vil legge opp til at mangfoldsdimensjonen vil være et prioritert felt i den faglige styrkingen av museene.

Kultur- og kirke departementet ser positivt på om minoritetsmuseene etter en periode med etablering av egen museumsfaglig identitet, vil vurdere regional konsolidering. Hensikten vil være å styrke museene ytterligere, samtidig som det vil være positivt å integrere minoritetskompetanse i de større museumsenheter. Minoritetenes innflytelse over framstilling av egen kultur må ivaretas i tilstrekkelig grad i de konsoliderte enhetene som arbeider med minoritetskulturer.

1.3.3.3 HANDLINGSBÅREN KUNNSKAP – IMMATERIELL KULTURARV

I fagmiljøene brukes ofte begrepet «handlingsbåren kunnskap» for å understreke at dette gjelder et kunnskapsfelt der de praktiske ferdighetene utgjør hovedgrunnlaget og de må ofte erverves gjennom samhandling mellom mester og elev over lang tid. Tradisjonelt håndverk er et av områdene innen immateriell kulturarv, slik det er definert i UNESCOs konvensjon om immateriell kulturarv, en konvensjon som Norge ratifiserte i 2007.

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet gjorde Econ Pöyry en kartlegging av situasjonen for 31 små og verneverdige håndverksfag i 2008 (Rapport 2009–003 Små håndverksfag – statusgjennomgang). Skal Norge oppfylle kravene i UNESCO-konvensjo-

nen må det satses på utdanning på tross av sviktende markeder, men da kan man ikke se utdanningssektoren isolert. Behovet må defineres ut i fra et mål om å bevare og utvikle gamle håndverkstradisjoner og teknikker. Rapporten konkluderer med at utdanningssektoren ikke alene kan ta ansvaret for vern av denne delen av den immaterielle kulturarven. Spesielt kultur- og næringsmyndigheter må ta sin del av ansvaret.

Kultur- og kirke departementet ser det som ønskelig med et samarbeid mellom departementene som har delansvar på dette feltet.

Det er et klart behov for ytterligere å styrke kompetansen når det gjelder tradisjonelle håndverksteknikker i museene. Dette gjelder primært for å heve det faglige nivået på vedlikeholds- og restaureringsarbeidet i museene, men også for å skape en mer solid plattform for å utvikle småskala næringsbasert virksomhet. Departementet vil gjennom Norsk handverksutvikling og faglig museumsnettverk for håndverk legge opp til å styrke arbeidet med å utvikle kompetansen innenfor handlingsbåren kunnskap.

1.3.3.4 KUNST- OG KULTURMINNEKRIMINALITET – KRIMINALITETSFOREBYGGING

Regjeringens mål er å styrke samfunnets forebyggende innsats i vid forstand. Regjeringens sektorovergripende strategi er utarbeidet i samarbeid mellom ti departementer.

Museene med sin nasjonale og lokale forankring er en meget nyttig plattform for å gi relevant informasjon relatert til kunst- og kulturminnekriminalitet.

Målet bør være at kulturminnekriminalitet anses som helt uakseptabel. Overtredelser skal således ikke bare gi strafferettslige reaksjoner, men også føre til samfunnsdebatt. Museumsnettverket og kompetanseteamet vil være viktige bidragsytere i denne debatten.

1.3.3.5 OPPSUMMERING AV TILTAK

- Innenfor rammen av et FOU-program for hele abm-feltet vil det for museenes del være særlig viktig å legge til rette for prosjekter som kan fremme kunnskapsbasert samlingsutvikling.
- Det må legges til rette for samarbeid mellom museene og forskningsmiljøer ved universitet og høyskoler.
- Arbeidet med å utvikle kompetansen innenfor handlingsbåren kunnskap skal styrkes både gjennom Norsk handverksutvikling og faglig museumsnettverk for håndverk.
- I ABM-utviklings kompetanseprogram, skal prosjekter og utvikling innenfor handlingsbåren kunnskap og mangfoldsperspektivet ha en prioritert stilling.

1.3.4 Formidling

Mål: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Aktiv formidling er viktig både i et demokrati-perspektiv og i et allment kulturperspektiv. Det innebærer at formidlingen må kunne være kritisk og nyskapende både når det gjelder tematikk og virkemidler. Dette krever også målrettet tilrettelegging og ulike strategier for å nå forskjellige målgrupper. I bred forstand er alle mennesker potensielle museumsbrukere, men ulike grupper har ulike behov.

God formidling skal kunne endre våre holdninger, fordommer og perspektiver. God formidling skaper innsikt og forståelse og gir kunnskap og opplevelse. God formidling retter seg direkte mot definerte målgrupper. Ofte vil tradisjonell formidling og digital formidling kunne integreres og gjensidig styrke hverandre.

Museene anser selv formidling som den viktigste av sine arbeidsoppgaver.

ABM-utvikling vil få i oppdrag å ta initiativ til publikumsundersøkelser i en omfatning og med en kvalitet som kan sette museene i bedre stand til å vurdere adekvate tiltak for å nå fram til de deler av befolkningen som i liten grad bruker museene.

1.3.4.1 DIGITAL FORMIDLING

Den store formidlingsutfordringen i museene ligger i å utnytte potensialet som ligger i digitalt basert formidlingsteknologi.

Det er en utfordring for institusjonene å ta i bruk og å se mulighetene med ny teknologi. For å utvikle gode formidlingsverktøy er det behov for mer kunnskap om målgruppene.

Det er også behov for å gå i dialog med brukerne, ikke minst for å kunne høste av de rike erfarings- og kunnskapskildene som brukerne representerer. I digitalmeldingen ble det understreket at det skal legges til rette for nye og innovative digitale tjenester på abm-feltet og at den digitale formidlingskompetansen på abm-feltet skal styrkes.

1.3.4.2 SPESIELLE FORMIDLINGSSATSINGER

Museene og Grunnlovsjubileet 2014

Den 17. mai 2014 er det 200 år siden Norges Grunnlov ble undertegnet i Riksforsamlingen på Eidsvoll.

Departementet legger til grunn at museene vil være kreative og aktive i den kommende planleggingen av prosjekter og arrangementer i tilknytning til jubileumsmarkeringene i 2014. Et av de viktigste og mest omfattende enkeltprosjektene med tilknytning

til grunnlovsjubileet vil være rehabiliteringen av Eidsvollsbymuseet.

1.3.4.3 OPPSUMMERING AV TILTAK

- ABM-utvikling skal ta initiativ til publikumsundersøkelser ved museene for å bedre grunnlaget for å utvikle målrettede formidlingstiltak.
- Det skal legges til rette for bred utprøving av nye formidlingsformer i museene med stor vekt på samarbeidsprosjekter.
- Institusjonene skal være åpne for nye ideer til formidling og rekruttere utradisjonell kompetanse for å fremme nye impulser og stimulere til nytenking og utvikling i sektoren.
- Den digitale forteller- og formidlingskompetansen i abm-institusjonene skal styrkes og utvikles. Gjennom prosjektet Digitalt fortalt skal det arbeides blant annet med digital formidling, dramaturgi, skriving for nett, nye metoder i nettbasert formidling og samhandling med brukerne. ABM-utvikling vil utvikle og gjennomføre satsingen i samarbeid med ulike fagmiljøer.
- Kultur skal stå sentralt i Grunnlovsjubileet 2014. Museene forventes å være kreative og aktive i den kommende planleggingen av prosjekter og arrangementer i tilknytning til grunnlovsjubileet i 2014.

1.3.5 Fornyng

Mål: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering, skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

1.3.5.1 UTVIKLING AV MUSEENE SOM ORGANISASJONER

Flertallet av institusjonene i Kultur- og kirke-departementets museumsnettverk har vært gjennom omfattende og til dels krevende konsolideringsprosesser.

En gjennomgående tilbakemelding fra museumsnettverket er ønsket om at konsolideringsprosessen blir fulgt opp av kompetansehevingstiltak med sikte på utvikling av de nye enhetene til enda bedre museer. Dette gjelder profesjonalisering av institusjonene både museumsfaglig og i administrative og organisatoriske funksjoner.

Departementet er enig i at konsolideringsprosessen bør følges opp med kompetanseutviklende tiltak. Dette er i tråd med endringen av fokus fra struktur til museumsfaglig innhold. Kultur- og kirke-departementet tar derfor sikte på å etablere et sammensatt opplegg for organisasjonsutvikling med ABM-utvik-

ling som samordnende aktør. Dette opplegget skal bestå av følgende elementer:

- Utvikling av statistikk og indikatorer.
- Utvikling av et selvevalueringsopplegg.
- Utvikling av et kompetanseprogram.

1.3.5.2 DE FAGLIGE MUSEUMSNETTVERKENE

De faglige museumsnettverkene utgjør på mange måter ideelle plattformer for faglig utvikling i museene gjennom samarbeid med andre. Departementet vil fremheve at det ligger uutnyttet potensial i de faglige nettverkene. Blant annet bør det ligge til rette for at museer innenfor flere av nettverkene går sammen om FoU- og innsamlingsprosjekter.

Departementet vil be ABM-utvikling i samarbeid med nettverkene evaluere om nettverkens antall og tematisering er hensiktsmessig for å bidra til det utviklingsarbeidet som museene selv har identifisert som nødvendig. Blant annet bør det vurderes om nettverk med overlappende temaer kan slås sammen eller etablere tettere samarbeidslinjer.

Departementet vil understreke at det er institusjonene selv som skal stå for de operative utviklingsoppgavene i nettverkene. ABM-utvikling skal bistå som tilrettelegger og ressursamordner.

1.3.5.3 DET DIGITALE MUSEET

En gjennomgående digitalisering vil være til nytte både for museene selv og for brukerne. Digitalisering øker tilgjengeligheten til museenes samlinger og betyr en demokratisering av kultur- og naturarven.

Digitalt Museum ble lansert i mai 2009 (www.digitaltmuseum.no). Med denne tjenesten har brukerne fått én inngang til materiale i de fleste norske museer, og museene har fått én felles løsning for å publisere digitale kataloger og digitalt innhold på nett.

Digitaliseringsmeldingen understreker at den videre utviklingen av museenes digitale virksomhet krever kompetanse, digital infrastruktur, veiledning, standarder, god praksis og nok arbeidskraft både til produksjon av digitale representasjoner av samlingene og produksjon av gode metadata, for at samlingene skal være søkbare og presenteres i en forståelig kontekst. Ingen museer kan samle og formidle som om de arbeider alene på feltet. Det er viktig å få til samhandling og arbeidsdeling for å få mest mulig rasjonell bruk av ressursene, og samlingene må kunne utnyttes og sammenstilles på tvers av institusjonsgrenser og sektorgrenser.

En viktig utfordring fremover er å samordne hele museumssektorens arbeid med å tilgjengeliggjøre og formidle samlingene.

Digitaliseringsmeldingen peker på at gjennom realiseringen av nasjonale fellesløsninger for data fra arkiv, bibliotek og museer, dannes grunnlaget for et fellessøk på tvers av abm-sektoren.

1.3.5.4 MUSEENE OG REISELIVET

For å styrke museene som del av reiselivet og som viktige deltakere i lokal og regional destinasjonsutvikling er det nødvendig å arbeide enda mer intensivt med både å kartlegge og å utvikle kompetanse og administrative ressurser i museene.

Museenes roller som reiselivsaktører og opplevelsesprodusenter bør også i større grad på agendaen i lokale og nasjonale markeds- og destinasjonssamarbeid.

Det vises til Nærings- og handelsdepartementets tiltak for å styrke samarbeidet mellom museene og reiselivsnæringen, øke kjennskapet til Innovasjon Norges kompetanseprogrammer og prøve ut ulike samarbeidsmodeller for utvikling av helhetlig reiselivstilbud, samt til Kommunal- og regionaldepartementets arbeid med regional utvikling.

1.3.5.5 OPPSUMMERING AV TILTAK

- Museene skal legge til rette for at samlingene på best mulig måte kan presenteres i et nasjonalt fellessøk og i Europeana.
- Museene skal også gjøre sitt materiale søkbart for de store søkemotorene.
- Museene skal styrke sin posisjon som aktive aktører i reiselivet.
- ABM-utvikling skal ha en samordningsfunksjon for å tilrettelegge museenes samlinger for nettbasert forvaltning og formidling.
- Nasjonalbiblioteket og Arkivverket skal som kompetansesentra for opphavsrett i abm-sektoren arbeide med brukernes rettigheter og imøtekomme abm-institusjonenes behov for veiledning, kurs og relevant informasjonsmaterieil.

1.3.5.6 ABM-UTVIKLINGS ROLLE I MUSEUMSFELTET

ABM-utvikling er en statsinstitusjon, delvis med forvaltningsansvar delegert fra departementet og delvis med ansvar for å medvirke til å utvikle en nasjonal politikk på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. ABM-utvikling har i sitt mandat fått i oppdrag å tenke helhetlig om arkiv, bibliotek og museum. Et viktig aspekt ved ABM-utvikling er at institusjonen skal utføre oppgaver og stimulere til handlinger og prosjekter, som det ikke er naturlig for enkeltinstitusjoner i feltet å ta ansvaret for.

På museumsfeltet har ABM-utvikling spilt og vil komme til å spille en viktig samordnende rolle. Med så mange ulike institusjoner og så stor spredning når

det gjelder statlig forvaltningsansvar for institusjonene, er det ekstra viktig med et slagkraftig og kompetent fagorgan som kan stimulere til samordning og samarbeid mellom museene og mellom museumsfeltet og resten av abm-feltet. Også overfor museumsfeltet skal merverdiperspektivet ligge til grunn for de funksjonene ABM-utvikling skal ha. Oppsummeres de oppgavene og funksjonene som denne meldingen beskriver for ABM-utvikling overfor museumsfeltet når det gjelder fase to av museumsreformen, får vi følgende oppgaveliste der ABM-utvikling skal:

- være departementets faglige rådgiver i spørsmål som gjelder museumspolitikk generelt og det nasjonale nettverket spesielt
- følge opp pågående og nye konsolideringsprosesser
- analysere tilgjengelig statistikk, utvikle indikatorer og utarbeide tilstandsrapporter for museumsdrift
- ta initiativ til publikumsundersøkelser ved museene i et omfang og med en kvalitet som kan sette museene i bedre stand til å vurdere adekvate tiltak for å nå fram til de deler av befolkningen som i liten grad bruker museene
- bidra til å styrke museenes rolle i reiselivet
- forvalte sikringsmidlene for oppgraderingstiltak i eksisterende museumsbygninger
- evaluere de faglige nettverkene og bistå med nødvendig assistanse; det er viktig at de operative funksjonene i nettverkene forstås av institusjonene selv
- ha en samordnende funksjon når det gjelder å utvikle de digitale museumstjenestene; bistå museene i å utvikle kompetanse og strategier for digital samlingsforvaltning og museumsformidling
- utvikle og administrere et selvevalueringsopplegg for museer
- administrere og utvikle sammen med museene og andre relevante institusjoner et kompetanseutviklingsprogram for museene. Programmet skal favne hele funksjonsspekteret i museene, men det skal legges spesiell vekt på organisasjonsledelse, digitaliseringskompetanse, mangfoldsperspektiver og tiltak som gjelder styrking av tradisjonell håndverkskompetanse.

1.3.6 Museumsbygg

1.3.6.1 FINANSIERING AV MUSEUMSBYGG

I de fleste tilfeller finansieres investeringer i museumsbygg ved et spleiselag mellom regionale og lokale aktører og Kultur- og kirkedepartementet. Museene bidrar også selv i varierende grad med egenandel. Fylkeskommune, kommuner og næringslivsaktører er bidragsyttere til investering i museums-

bygg. Enkelte byggeprosjekter er i sin helhet finansiert regionalt.

1.3.6.2 TILSKUDDSDORDNINGER I KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENTET

Kultur- og kirkedepartementet gir investerings-tilskudd til museumsbygg fra bevilgninger over statsbudsjettet på kapittel 320 Allmenne kulturformål, post 73 Nasjonale kulturbygg. I 2009 er det på samme kapittel opprettet en ekstraordinær post 72 Lokale og regionale kulturbygg. Posten er øremerket sysselsettingstiltak i forbindelse med finanskrisen.

I tillegg til midler over statsbudsjettet bevilges det også midler til museumsbygg gjennom den spillemiddelfinansierte ordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur. I tillegg forvalter fylkeskommunene spillemidler til den desentraliserte ordningen for tilskudd til kulturhus.

1.3.6.3 STORE BEHOV FOR INVESTERINGER

95 pst. av museene i det nasjonale museumsnettverket melder om et stort behov for bedre fysiske rammevilkår. Dette gjelder både nybygg og rehabilitering. Behovene knyttes hovedsakelig til utstillingslokaler (54 museer), magasiner (41 museer), fasiliteter for publikum (31 museer) og arbeidsforhold for ansatte (33 museer).

Vel en tredjedel av museene ses behovene for bedre fysiske rammevilkår i sammenheng med museumsreform og konsolidering.

1.3.6.4 BYGNINGS- OG ARENAUTVIKLING

Museer har som én av sine hovedoppgaver å sikre og bevare det materialet som museene skal forvalte på vegne av samfunnet. Dette medfører at det må stilles krav til de lokalene som benyttes til museumsformål.

Undersøkelser har vist at oppbevaringsforholdene for en stor del av museenes uerstattelige gjenstandssamlinger ikke er tilfredsstillende.

Departementet ser at det er klart behov for museumslokaler som har en gjennomgående høyere standard enn mange museer har i dag. Ordningen med tilskudd til nasjonale kulturbygg – kap. 320 post 73 i statsbudsjettet – må være slik innrettet at museumsprosjekter kan bli vurdert for statlig investeringstilskudd forutsatt at den resterende delen ordnes regionalt og lokalt. Prosjektforslag og prioriteringen av disse vil bli vurdert i et nasjonalt perspektiv.

Når det gjelder samiske museumsbygg, vil departementet foreslå å bruke den bygge- og finansieringsmodellen som nå benyttes for nybygg for Saemien Sijte. Statsbygg har fått i oppdrag å utarbeide forprosjekt. Departementet vil gi Sametinget nødvendig rammeøkning for å dekke de økte husleie- og FDV-

kostnadene som museet vil få som konsekvens av nybygget (FDV – Forvaltning, Drift og Vedlikehold). Samme modell vil også bli vurdert i tilknytning til nybygg for samisk kunstmuseum.

Det uten sammenlikning største enkeltprosjektet i årene som kommer vil bli nybygget for Nasjonal-museet på Vestbanetomta i Oslo. Dette tiltaket er det nærmere redgjort for i St.prp. nr. 67 (2008–2009) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2009. Etter fullført forprosjekt vil Stortinget få seg forelagt nødvendig beslutningsgrunnlag. Saken drøftes følgelig ikke ytterligere i denne meldingen.

1.3.6.5 OPPSUMMERING AV TILTAK

- For å styrke arbeidet med å få bedre lokaler for museene vil departementet innrette ordningen med statlige tilskudd til nasjonale kulturbygg, slik at museumsprosjekter kan bli vurdert for statlig investeringstilskudd forutsatt at den resterende delen ordnes regionalt og lokalt.
- Regjeringen har gått inn for et løft for samisk kultur. Dette vil kunne gi Sametinget handlingsrom for også å satse på museene – både med hensyn til drift og infrastruktur. Nybygg for Saemien Sijte vil bli løst gjennom husleiefinansiering.

1.3.7 *Kultur moms – merverdiavgift på kultur-området*

Stortinget er ved flere anledninger varslet om at regelverket for merverdiavgift på kulturområdet bør gjennomgås. I desember 2006 ble det oppnevnt et utvalg for å vurdere merverdiavgiftsregelverket på kultur- og idrettsområdet samt frivillig sektor. Ett av hovedmålene for kultur momsutvalget var å legge til rette for et mer oversiktlig og helhetlig regelverk som gir mindre byråkrati og lavere administrative kostnader for kultur- og idrettsområdet.

Kultur momsutvalgets utredning ble lagt frem i februar 2008. Utvalget vurderte tre ulike modeller for utvidelse av merverdiavgiftsgrunnlaget på kultur- og idrettsområdet. Av disse tre ulike modellene anbefaler utvalget en breddemodell. Denne innebærer at dagens merverdiavgiftsunntak for adgangsbilletter til kultur- og idrettsarrangementer oppheves og at det legges en sats på 8 pst. på utgående merverdiavgift på omsetningen. Samtidig gis det full fradragsrett (25 pst.) på anskaffelser til slik virksomhet. Denne modellen vil gi forenklinger i forhold til dagens regelverk og vil være mest robust over tid sammenlignet med de to andre modellene. I tillegg gir breddemodellen de laveste administrative kostnadene for alle aktører.

Kultur momsutvalgets utredning har vært ute på bred høring. Regjeringen vil komme tilbake til saken i forbindelse med budsjettet for 2010.

1.3.8 *Økonomiske og administrative konsekvenser*

Digitaliseringsinnsatsen på museumsfeltet vil være en del av en samlet digitaliseringsinnsats på kulturarvsfeltet. På digitaliseringsfeltet må det for øvrig høstes ytterligere erfaringer av de prosjektene som er satt i gang. Med utgangspunkt i erfaringskunnskap, analyser av den teknologiske utviklingen og systematiske evalueringer vil departementet mer konkret beskrive de økonomiske behovene i de årlige budsjettproposisjonene. De skisserte tiltakene ellers i meldingen forutsettes dekket innenfor de gjeldende budsjetttrammer.

2. Komiteens merknader

2.1 Formål

2.1.1 *Museumsreformens mål*

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Gunn Karin Gjøl, Gunn Olsen, Kåre Simensen og Arild Stokkan-Grande, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, Øyvind Korsberg og Ib Thomsen, fra Høyre, Linda C. Hofstad Helleland og Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, Gina Knutson Barstad, fra Senterpartiet, Christina Nilsson Ramsøy, og fra Kristelig Folkeparti, Øyvind Håbrekke, er tilfreds med at det nå legges frem en stortingsmelding om fremtidens museum. Den omfattende strukturendringen som har skjedd i forbindelse med konsolideringen innenfor museene i landet, har etter komiteens syn gitt en mer robust og administrativ basis for det enkelte museet og bredere og sterkere fagmiljøer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er tilfreds med at dette arbeidet har vært mulig gjennom den satsingen som har vært innenfor ABM-området gjennom Kulturløftet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til de løft som har kommet gjennom vekslende regjeringer siden ABM-reformen ble vedtatt i Stortinget. Disse medlemmer vil påpeke at det fortsatt gjenstår mye arbeid før ABM-reformens intensjoner er nådd. Ikke minst gjelder dette i samordningen gjennom hele arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. Disse medlemmer mener regjeringen gjennom ABM-utvikling bør styrke denne innsatsen med sikte på bredt anlagte felles grep der kapasiteten i arkivene, bibliotekene og museene sees i sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er viktig å bygge opp om de store institusjonene for å etablere sterke miljøer med bærekraft til å utvikle feltet videre. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at de store institusjonene forholdsvis sett i de senere årene har hatt en lavere vekst enn feltet ellers.

2.1.2 Mål for utvikling av museumssektoren

Komiteen viser til at regjeringen har lagt frem en melding hvor hovedmålet er å legge til rette for å styrke den faglige dimensjonen i de enhetene som inngår i det nasjonale museumsnettverket.

Komiteen er videre tilfreds med at denne målsettingen skal oppnås ved å prioritere enhetene som museumsfaglige kunnskapsentra og solide organisasjoner slik at de er i stand til å fremstå i enda større grad som profilerte samfunnsinstitusjoner.

Komiteen mener videre at det er viktig å komme raskt i gang gjennom å prioritere hvilke tiltak som sikrer den faglige utviklingen som må til for å nå målsettingene. Videre mener komiteen at det i et kulturpolitisk perspektiv er viktig å skape gode rammevilkår som stimulerer museene til faglig solid innsats i utøvelsen av deres samfunnsrolle.

Komiteen stiller seg bak de hovedmål som foreslås for museumssektoren og hvor fokus for måloppnåelsene er knyttet til Forvaltning, Forskning, Formidling og Fornyning. Disse fokusområdene er etter komiteens mening selve kjernen i museenes virksomhet.

2.2 Status

2.2.1 Det nasjonale museumsnettverket, jf. meldingens kap. 3

Komiteen synes statusbeskrivelsen som fremkommer i meldingen gir en god oversikt over de 85 museer som etter konsolideringsprosessen får driftstilskudd fra Kulturdepartementet. Statusoversikten gir etter komiteens mening et godt fylkesvist bilde over de museer som inngår i de ulike museumsenheter etter den omfattende konsolideringsprosessen som har vært gjennomført i forbindelse med museumsreformen.

2.2.1.1 FAGLIGE MUSEUMSNETTVERK

Komiteen viser til at museumsreformen bygges på tre hovedpremisser: Lokal forankring, regional konsolidering og nasjonal nettverksbygging. Komiteen merker seg at ABM-meldingen legger til grunn at museene deltar i utvikling og drift av ulike nasjonale nettverk for å styrke og utvikle det faglige museumsarbeidet. Videre heter det at disse nettverkene skal bidra til at museene blir bedre egnet til å fylle rollene som samfunnsinstitusjoner med et

kritisk blikk på egen rolle og virksomhet. Museer som skal delta i nettverk må selv sørge for god faglig og økonomisk basis for aktiv deltakelse gjennom tildelte driftsmidler. Komiteen merker seg at det ikke er lagt opp til felles midler for drift av nettverk da deltakelsen tar utgangspunkt i det enkelte museums driftsmidler og at det videre bygger på museenes egeninteresse i å delta.

Komiteen er tilfreds med at ABM-utvikling har en sentral og koordinerende rolle i utviklingen av faglige museumsnettverk.

2.2.2 Faglig aktivitet i museene, jf. meldingens kap. 4

2.2.2.1 FORVALTNING

Komiteen er enig i de føringer som meldingen har under dette punktet. Komiteen vil videre understreke nødvendigheten av at museene utvikler planer for å integrere samlingsarbeidet tettere med det fremtidige forsknings- og formidlingsarbeidet fordi museene også skal være forsknings- og formidlingsinstitusjoner.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener det er viktig at fremtidens museum er et positivt tiltak som vil kunne øke kompetansen innen publikumsutvikling for ulike kulturinstitusjoner. Disse medlemmer vil påpeke at fremtidens museum må bidra til utviklingen av et bedre kunst- og kulturliv, som når et bredt spekter av målgrupper.

Disse medlemmer viser til at det norske kulturlivet i stor grad finansieres av offentlige aktører, i tråd med ønsker og prioriteringer fra nasjonale politiske myndigheter. Disse medlemmer mener dette innebærer at de fleste organisasjoner i kulturlivet har en annen incentivstruktur enn markedsbaserte organisasjoner.

Disse medlemmer viser til at en naturlig konsekvens av kulturlivets uavhengighet av markedets betalingsvilje, er at museene må fokusere på utstillinger som er interessante uavhengig av deres antatte publikumsoppslutning og muligheter for å generere inntekter.

Disse medlemmer antar at de fleste aktører innen det ikke-kommersielle kulturlivet har et sterkt fokus på å utvikle og prioritere kunstnerisk interessante produkter, noe som kan føre til et mer begrenset fokus på publikumsbesøk.

Disse medlemmer mener derimot at museene må ha et kulturtilbud som når et så bredt publikum som mulig.

Disse medlemmer mener at pr. i dag har museene tilgang på informasjon om antall publikummere for ulike museumstilbud, men lite kunnskap om

hvilke grupper som nås av tilbudene og hvilke som faller utenfor.

Disse medlemmer mener at nye tiltak kan være positivt for å sikre at så mange som mulig av Norges innbyggere nås, og at tilbudene når et bredt publikum.

Disse medlemmer vil ytterligere understreke viktigheten av å ivareta vår kulturarv. Kulturminner – både i immateriell og materiell form – er sporene av våre forfedres liv og virke som fortsatt kan sees og oppleves i dagens samfunn. Kulturarven binder samfunnet sammen, i tillegg til å ha en egenverdi. Vi har en forpliktelse til å bringe kunnskapen om vår fortid videre. Staten er en stor eier av kulturminner og har et spesielt ansvar for å ta vare på disse.

Disse medlemmer viser til at museene gjennom flere år har vært gjennom et omfattende reformarbeid, og at en av utfordringene fremover er å styrke den faglige delen av museumssektoren.

Disse medlemmer mener at kulturlivet er preget av veldig mye sektortenkning. Det er viktig at en har fokus og får på plass et ordentlig tverrdepartementalt samarbeid når det gjelder museene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil påpeke at regjeringen må få på plass konkrete forslag om tiltak som styrker den interdepartementale samordningen av museumspolitikken og kulturminnepolitikken.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme til Stortinget med konkrete forslag om tiltak for å styrke den interdepartementale samordningen av museumspolitikken og kulturminnepolitikken.»

2.2.2.1.1 *Samlinger og tilvekst*

Komiteen registrerer den sterke veksten i kulturhistorisk materiale som har vært siden museumsreformen startet i 2001 og frem til i dag. Det har ført til en tilnærmet innsamlingsstopp hos flere museer slik at disse har måttet prioritere katalogisering av materialet som er tilgjengelig, fremfor å innhente nytt materiale.

Komiteen er derfor enig i at innsamlingen av kulturhistorisk materiale må skje ut fra planer som er basert på prioriteringer, samhandling og effektiv bruk av ressurser. Komiteen er videre enig om at kvaliteten i museenes samlinger ikke bare kan måles ut fra mengde og bevaringstilstand, men at det er nødvendig å prioritere dokumentasjon av det innsamlede materialet ut fra målsettingene om forskning og formidling.

Komiteen merker seg også at innsamlingen ved de kunsthistoriske museene er langt mer begren-

set enn ved de kulturhistoriske museene. Komiteen registrerer også at utviklingen av de kulturhistoriske samlingene viser samme tendens som ved de naturhistoriske museene.

2.2.2.1.2 *Bevaring og konservering*

Komiteen stiller seg bak regjeringens krav overfor museene med hensyn til deres selvstendige ansvar for tilfredsstillende kontroll over samlingene og at dette skal være sikret gjennom en egen plan.

Komiteen registrer også at det gjennom prosjektet *Tilstandsregistrering av museumssamlinger ved norske museer* fremkommer store behov for bedre magasiner og utbygging av konserveringstiltak. Komiteen er ikke tilfreds med at over halvparten av gjenstandsamlingene oppbevares i lokaler som ikke har tilfredsstillende forhold. Når disse lokalene utgjør over 70 pst. av det totale arealet, vil komiteen påpeke at det er et svært stort behov for nye magasiner eller opprustning av eksisterende.

Komiteen vil videre påpeke at undersøkelsen også viser at tilgangen på konserveringstjenester ikke er god nok. Komiteen kjenner til at i noen fylker er det etablert stillinger som kan betraktes som rådgivnings- og konserveringstjenester, mens det i flere områder av landet mangler dette helt. Komiteen vil be departementet følge dette opp overfor ABM-utvikling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener innsatsen for ivaretagelse av de små og verneverdige håndverksfagene i denne sammenheng er svært viktig. Disse medlemmer mener stipendordningen under kunnskapsdepartementet må utvides og gjøres permanent.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser i denne sammenheng til Høyres forslag til statsbudsjett for 2010.

2.2.2.1.3 *Sikring*

Komiteen registrerer at 74 pst. av museene har en sikringsplan, noe som tyder på at museene har utviklet større bevissthet om sikringsspørsmål enn andre deler av samlingsforvaltningen. Komiteen registrerer også at ABM-utvikling har avdekket store mangler i sikringen for en omfattende del av gjenstandssamlingene. Komiteen kjenner til at det er et behov for å styrke kompetansen og organiseringen ved det enkelte museet, samt at det er nødvendig med omfattende investeringer i bygninger og utstyr. Komiteen ber departementet fokusere på dette ved tildelinger av tilskudd til det enkelte museum.

2.2.2.1.4 Digitalisering

Komiteen er kjent med at det i digitaliseringsmeldingen (St.meld. nr. 24 (2008–2009)) er påpekt at museene bare har utløst en liten del av det store potensialet som ligger i digitale verktøy, og står overfor store utfordringer og muligheter innenfor bruk av digital teknologi. Komiteen er videre kjent med at en i meldingen vektlegger behovet for bl.a. digital kompetanse, god digital infrastruktur og produksjonskompetanse ved det enkelte museum for at samlingene skal kunne være søkbare og plasseres i en forståelig kontekst.

Komiteen er tilfreds med at det arbeides for at alle museenes samlingsdata etter hvert skal kunne være tilgjengelig på Digitalt Museum (www.digitalmuseum.no). I denne forbindelse er komiteen også tilfreds med at det arbeides for felles søkemuligheter på tvers av ABM-sektoren.

2.2.2.1.5 Prioritering og avhending

Komiteen er kjent med at museene har store uløste oppgaver innenfor bevaring, og vil derfor be departementet vurdere om alle samlinger skal bevares og om de skal bevares under samme forhold.

Komiteen viser til en at Norsk museumsutvikling i 1997 fikk utført en juridisk utredning om de rettslige skrankene for avhending av museumsgjenstander. Komiteen viser til at selv om det er begrensede muligheter for avhending, så kan museene gjøre prioriteringer av bevaring og bruk av materialet. Komiteen kjenner til at flere museer har signalisert at de ønsker å styrke arbeidet med prioritering av samlingene.

Dette er også i tråd med Kulturdepartementets tildelingsbrev, der det understrekes at museene skal sørge for en tilfredsstillende sikring, forvaltning og prioritering av samlingene. I en situasjon der museene har begrensede ressurser til alle bevaringsoppgavene, blir en slik prioritering viktig. Komiteen stiller seg bak departementet i deres krav overfor museene i denne sammenhengen.

2.2.2.1.6 Utlån

Komiteen er kjent med at for innlån av gjenstander fra utlandet gir den statlige forsikringsordningen anledning til visning i Norge av et kunst- og kulturhistorisk materiale som museene ellers ikke ville hatt muligheter for å låne inn.

Komiteen støtter derfor også ønskene fra museer om å få utvidet ordningen om innlån av gjenstander til også å gjelde lån innenfor landets grenser. Komiteen er tilfreds med at Kulturdepartementet har bedt ABM-utvikling vurdere dette spørsmålet nærmere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Stortinget 27. november 2003 behandlet representantforslag om ordning for utleie av kunst- og kulturgjenstander. Under behandlingen av saken uttalte saksordfører Torny Pedersen (AP):

«Det ser ut som om dette for meg er dagen for å dele ut ros. Det er ikke ofte at Arbeiderpartiet skryter av medlemmene fra Fremskrittspartiet, men i denne saken må forslagsstillerne [...] få skikkelig ros fra Arbeiderpartiet.»

Hensikten med å etablere slike ordninger er å tilgjengeliggjøre offentlig eide kunst og kulturskatter, samt øke samlingenes inntekter. I en artikkel i Mandag Morgen 9. november 2009 fremkommer det at det – seks år! etterpå – fortsatt ikke er etablert gode, brede utleieordninger. Man kan lure på hvorfor departementet ikke har fulgt opp saken skikkelig. Og man kan lure på hvorfor ABM-utvikling ikke har etablert felles ordninger som kan brukes av alle samlingene. Det ligger fortsatt store mengder kunst og kulturgjenstander bortgjemt, og tildels glemt, i magasinene.

Disse medlemmer viser til at det nå er snart 10 år siden daværende Norsk museumsutvikling utredet saken knyttet til bredere formidling av samlinger, herunder utlån og utleie. Det ligger fortsatt store mengder kunst og kulturgjenstander bortgjemt, og tildels glemt, i magasinene.

Disse medlemmer mener at publikum fortjener å få glede av disse, og mange i næringslivet er interessert i å leie dem for dekorasjon i sine lokaler.

2.2.2.1.7 Arkiv i museene

Komiteen er kjent med at museenes rolle overfor private arkiver varierer sterkt, avhengig av i hvilken grad det er etablert egne arkivfaglige institusjoner i de enkelte fylkene. Det er nødvendig med bedre samordning og gode fellesløsninger for oppbevaring, tilgjengeliggjøring og publikumsservice.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er tilfreds med at dette er ledd i de regionale samhandlingsplanene som Riksarkivaren og ABM-utvikling har tatt initiativ til.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at arkivfeltet har blitt hengende etter i ABM-arbeidet. Disse medlemmer merker seg at Riksantikvaren og ABM-utvikling har tatt initiativer til regionale samhandlingsplaner, men mener dette ikke er tilstrekkelig. Disse medlemmer viser til at museene sitter på viktig kompetanse og

kapasitet som kunne gitt en bedre samlet styrking i forhold til behovene innenfor arkivfeltet. Disse medlemmer viser også til at arkivfeltet har kommet meget svakt ut i forhold til den økonomiske utviklingen som ellers har vært på statsbudsjettet i forhold til ABM-området. Disse medlemmer mener det burde vært utarbeidet en egen melding for arkivfeltet.

Komiteen er betenkt over at museene oppgir at nesten en tredjedel av materialet er uordnet og derfor i praksis utilgjengelig for publikum. Komiteen vil påpeke nødvendigheten av å få gjort noe med dette, spesielt på bakgrunn av at museene oppbevarer vesentlige deler av samfunnets mest verdifulle privatarkiver og atskillige hyllemeter kommunalt arkivmateriale.

Komiteen er også kjent med at parallelt med museumskonsolideringen har Riksarkivaren og ABM-utvikling bygd opp et landsdekkende nettverk av koordinerende institusjoner i privatarkivarbeidet. Komiteen er tilfreds med at det dermed er etablert en infrastruktur for nasjonal og regional samhandling i privatarkivarbeidet, som sammen med museumsreformen bør gi gode rammevilkår for et krafttak for privatarkiv i museene.

Komiteen vil påpeke at det overordnede målet er at de store kulturelle verdiene som arkiver og annet kildemateriale representerer, blir tatt bedre vare på og gjøres enklere tilgjengelig for befolkningen.

2.2.2.1.8 Foto i museene

Komiteen er fornøyd med at museene har en avgjørende rolle i fotobevaringsarbeidet i Norge.

Men komiteen registrerer at utfordringene også på fotofeltet på mange områder er tilsvarende med det som gjelder forvaltning av museumsgjenstandene.

Komiteen registrerer også at foto- og privatarkivfeltet har mange felles utfordringer. Museene har en nøkkelrolle i mange regioner, og det er også et visst samsvar mellom regionale ansvarsinstitusjoner for privatarkiv og fotobevaring. Komiteen mener derfor at en samordning av det regionale fotobevarings- og privatarkivarbeidet vil kunne styrke arkivkompetansen i museene og fotobevaringskompetansen i arkivinstitusjonene, og gi både fagmiljøer og publikum økt oversikt og tilgang.

2.2.2.1.9 Museenes kulturhistoriske bygninger

Komiteen vil påpeke at museene også er sentrale aktører innenfor bygningsvernet og er kjent med at museene har et samlet ansvar for over 4 500 kulturhistoriske bygninger og anlegg. Komiteen mener derfor at museenes bevaring og formidling av kulturhistoriske bygninger og anlegg er et svært viktig sup-

plement til kulturminneforvaltningens vern og forvaltning.

2.2.2.2 FORSKNING

Komiteen er enig om at forskning og kunnskapsutvikling anses som en av de sentrale oppgavene ved norske museer på linje med innsamling, bevaring, dokumentasjon og formidling.

Komiteen er tilfreds med at museenes rapportering viser at mange opplever at reformen har lagt et bedre grunnlag for forskningen i museene, og at museenes tilbakemeldinger viser at arbeidet som pågår i nettverkene anses som viktig for utviklingen av forskningen.

Komiteen mener det vil være av betydelig verdi å styrke det forskningsmessige samarbeidet mellom museene, universitetene og høyskolene og mener ABM-utvikling bør arbeide videre med dette.

2.2.2.3 FORMIDLING

Komiteen er enig i at museene skal gi både kunnskap og opplevelse. De skal være tilgjengelige for alle og være relevante og aktuelle samfunnsinstitusjoner som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt. Komiteen vil påpeke at en aktiv formidling er viktig både i et demokratiperspektiv og i et allment kulturperspektiv.

Komiteen er kjent med at flertallet av museene peker på behov for mer og bedre areal til formidling, og at formidlingspotensialet i stor grad altså knyttes til fysiske rammevilkår. Komiteen mener at behovet må ses i sammenheng med behovene som utvikles i takt med museumsreformen, der sterkere fagmiljøer, større tilfang av gjenstander og økt økonomisk plattform gir forventninger og ambisjoner.

2.2.2.3.1 Besøk

Komiteen registrerer at museene som får tilskudd over Kulturdepartementets budsjett hadde i 2008 totalt 5,9 millioner besøkende, som er en liten nedgang på 58 000 fra 2007. Komiteen mener at det er verdt å merke seg den store økningen fra 2006 til 2007 på hele 8 pst. I 2001 var tallet for de samme museene 4,3 millioner, noe som gir ca. 35 pst. økning i perioden 2001–2008.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener Norsk publikumsutvikling kan være en viktig medlemsorganisasjon for norske museer, som kan arbeide for økt kunnskap om publikum, og økt publikumsopplutning. Disse medlemmer er glad for at Bergen kommune har tatt et viktig initiativ om opprettelsen av et slikt kontor. Målet er på sikt å bli en nasjonal publikumsutvikler.

Disse medlemmer viser til at dette er helt nytt i Norge, og at dette initiativet er tatt på bakgrunn av erfaringene med kulturbyene Bergen og Stavanger. Slik disse medlemmer ser det kan dette føre til en økende forståelse og vekke nysgjerrigheten for kulturtilbud hos folk som ikke har kjennskap til tilbudene fra før. Disse medlemmer ser også at initiativet kan rette oppmerksomhet mot det viktige arbeidet som skjer i landets museer, og at det er viktig å samarbeide om tiltak, slik at man kan lære av hverandre. Disse medlemmer mener at det er viktig at det er et brukerstyrt initiativ.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er kjent med at det er godt samarbeid mellom de forskjellige museumstyper i Norge. Kunsthistoriske museer, kunstmuseer og teknisk-industrielle museer skal for eksempel videreutvikles slik at forsvarsmuseenes rikholdige gjenstandssamling aktiveres og settes inn i en større sammenheng. Eksempelvis er Luftforsvarsmuseet i samme bygning som det sivile Norsk luftfartsmuseum. Teknologisk er militær og sivil luftfart tett sammenvevd. Disse medlemmer forutsetter på bakgrunn av dette et nært og velfungerende samarbeid mellom de to museene også i fremtiden.

Disse medlemmer ser på meldingen som et skritt i riktig retning når det gjelder samkjøring av de forskjellige institusjonene slik at brukeren får et bedre slutttilbud. Disse medlemmer mener at det er mulig å gjennomføre disse tiltakene med et mål om å få mer ut av tilskuddene til denne sektoren, gjennom en omorganisering og effektivisering av dagens system.

Disse medlemmer ser de enorme utfordringene som ligger på flere områder i museumssektoren, og som vil koste mye å rette opp nettopp for at norsk verdifull kulturarv ikke skal gå tapt. Disse medlemmer mener at ved en omdisponering av midler og ressurser, samt at det skal stilles strengere krav til hvilke museer som skal motta offentlig støtte, vil dette kunne bli fullført. Det viser seg at svært mange av de museer som mottar støtte i dag, har et meget lavt besøkstall og heller ikke har materiale å vise frem som er nasjonalt viktig.

Disse medlemmer ønsker en reell styrking av de museer som har en nasjonal betydning. De andre må se på sin egeninntjening og søke støtte fra for eksempel kommune, private eller næringslivet og ikke minst gjøre seg mer interessante for publikum. Når det gjelder statlige tilskudd bør dette i større grad enn nå basere seg på besøkstall. Disse medlemmer innser likevel at museer med en spesiell nasjonal verdi bør få en egen ordning.

2.2.2.3.2 *Tilgjengelighet og universell utforming*

Komiteen kan ikke si seg fornøyd med at 25 pst. av museene i museumsstatistikken for 2008 svarte «ja» på spørsmål om de har tilrettelegging for funksjonshemmede.

Komiteen er kjent med at fra 2008 ble museene som mottar tilskudd fra Kulturdepartementet bedt om å rapportere på status og tiltak for tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne. Komiteen ber departementet forsterke rapporteringen på hvilke tiltak som gjøres for å bedre tilgjengeligheten for personer med nedsatt funksjonsevne.

2.2.2.3.3 *Museene og Den kulturelle skolesekken*

Komiteen er kjent med at St.meld. nr. 8 (2007–2008) Kulturell skulesekk for framtida slår fast at kunnskap og innblikk i kulturarv og tradisjoner er viktige og sentrale elementer i Den kulturelle skolesekken. Komiteen er tilfreds med at museene har tatt på seg et stort ansvar i denne sammenheng. Komiteen er også tilfreds med at museene rapporterer om at de har både kvalitative og kvantitative økninger som følge av dette. Komiteen synes også det er flott at disse museene også melder at samarbeidet med skolesektoren har blitt bedre etter at Den kulturelle skolesekken ble innført.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener samarbeidet mellom skole og museum er svært viktig også ut fra klare læringsmål knyttet til læreplanene. Det kvalitative innholdet i Den kulturelle skolesekken bør derfor henge sammen med godt utviklede hjemmesider og annen digital informasjon som elevene kan følge opp og ta aktivt i bruk i forbindelse med undervisningen.

2.2.2.4 FORNYING

Komiteen er tilfreds med at museene i hovedsak har vist stor vilje og evne til omstilling og nytenking. Komiteen synes det er interessant at museene i henhold til svar på høringsbrevet fra Kulturdepartementet høsten 2008, så er 60 pst. av museene i hovedsak positive til effekten av sammen slåing, 40 pst. er mer blandet, mens ingen er ensidig negative.

2.2.2.4.1 *Mer profesjonelle museer*

Komiteen er fornøyd med at rundt 65 pst. av museene melder om at de administrative oppgavene blir bedre løst, og at de har blitt mer profesjonelle i utførelsen av disse i reformperioden. Men komiteen er også kjent med at ressursbruken til administrative oppgaver har økt betydelig, noe som kan gi grunn til ettertanke.

Komiteen mener at til tross for disse tilbakemeldingene, konkluderer en med at museumsreformen har vært en riktig satsning.

2.2.2.4.2 Museene og reiselivet

Komiteen er tilfreds med at 96 pst. av museene definerer seg som viktige aktører innenfor det lokale reiselivet. Komiteen synes det er flott at mange museer ønsker en sterkere involvering i lokalt og regionalt destinasjons- og markedsarbeid. Det er et ønske komiteen støtter og ønsker å bidra til.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at det er et betydelig etterslep innen registrering og konservering på flere områder innen museumssektoren, og ser at det trengs en sterkere prioritering på hvor man skal prioritere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at med fremtidens museum må det også være mulig å tenke seg museer med andre former for formidling og dialog med publikum. Et virtuelt museum kan gi helt andre muligheter og nå langt flere enn stedbundne museer. Den audiovisuelle bransjen har noe å lære museumssektoren, som forvalter vår felles kulturarv. Museumssektoren kan nå langt flere gjennom en offensiv tenkning omkring formidling uavhengig av tid og rom.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det ikke i dag finnes en arena for presentasjon av kringkastingshistorie og langt mindre noen samlet fremstilling av informasjonssamfunnets historie. I vår tid med sammensmeltingen av de ulike mediene er det viktig å se alle samfunnets organiserte informasjonsbærere i sammenheng. Disse medlemmer ønsker å skape et ressurscenter med vitensenter og historiske utstillinger som fungerer som en møteplass og aktuell arena, og som tar opp etiske og juridiske spørsmål, i tillegg til å drive forskning og kunnskapsformidling.

Disse medlemmer viser til at museet vil kunne ha betydning for alle befolkningsgrupper, men hovedvekt bør legges på å nå barn og unge. Museet vil arbeide for å styrke deres forståelse av informasjonssamfunnet og utvikle deres ferdigheter til å kommunisere, samt gjøre den enkelte bedre i stand til å filtrere informasjon og tolke budskap. Andre viktige målgrupper vil være private og offentlige aktører innen medie- og kommunikasjonsbransjen, eldre som vil lære om ny teknologi.

Disse medlemmer viser til at de siste 10-årene har det blitt etablert mange norske radio- og tv-selskaper og at utstyr fra disse utgjør en viktig del av

norsk kulturarv. Den teknologiske utviklingen på dette området går meget hurtig og det er viktig å ivareta utstyr som blir avleggs og som kan ha betydning for å dokumentere utviklingen innenfor radio- og tv-kringkasting og produksjon.

Disse medlemmer mener det er viktig å ta vare på den norske kulturarven innenfor dette feltet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å etablere et audiovisuelt museum.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ser at museumsmeldingen ikke inneholder tiltak knyttet til styrking av kyst- og sjøfartskultur ved norske museer. Ca. 80 pst. av Norges befolkning bor langs kysten, og lever med kulturminner. Det er derfor et paradoks at kyst- og sjøfartskulturen ikke har fått den oppmerksomhet den fortjener i sjøfartsnasjonen Norge.

2.2.3 Økonomi, jf. meldingens kap. 5

2.2.3.1 TILSKUDD FRA KULTURDEPARTEMENTET

Komiteen mener at det bør vurderes et økonomisk insitamant til de museer som inngår i de faglige museumsnettverkene. Etter komiteens mening vil det gjøre museene som inngår i nettverkene bedre istand til å gjennomføre hovedmålsettingene i denne meldingen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil understreke verdien og betydningen av de mindre lokale bygdemuseene som ikke mottar statlig støtte eller inngår i de faglige museumsnettverkene. Dette medlem mener det er viktig at det legges til rette for at disse museene kan bruke kompetansen i de konsoliderte enhetene. Det vises i denne sammenheng til kommunene Malvik, Selbu og Tydal, som har en egen regionkonservator, knyttet til Museene i Sør-Trøndelag.

2.2.3.2 REGIONALT TILSKUDD

Komiteen viser til ABM-meldingen (St.meld. nr. 22 (1999–2000)) hvor det understrekes at det bare unntaksvis vil være riktig at staten skal ha det samlede økonomiske ansvaret for et museum. Komiteen viser til Innst. 14 S (2009–2010) om at forutsetningen for de statlige bevilgningene normalt vil være at det regionale nivået skal dekke minst 40 pst. av det samlede offentlige tilskuddet.

2.2.4 *Minoriteter og kulturelt mangfold, jf. meldingens kap. 6*

2.2.4.1 NASJONALE MINORITETER

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke at museer som arbeider med nasjonale minoriteter har en viktig rolle som i det å legge til rette for at minoriteter skal kunne bevare og utvikle egen kultur. Flertallet er enig i at dette er viktig for gruppenes revitalisering, synliggjøring og fremtid.

Flertallet er videre enig i at formidlingen av minoritetskultur må fokusere på tre hovedmålgrupper: Minoritetsgruppen selv, andre minoriteter og majoritetssamfunnet. Flertallet erkjenner at mange i majoritetssamfunnet ikke har gode nok kunnskaper om grupper som har vært utsatt for langvarig usynliggjøring. Flertallet vil understreke at formidlingen derfor må ta høyde for denne dimensjonen i det videre arbeidet innenfor fremtidens museer.

Flertallet er videre kjent med at Norge hvert femte år rapporterer på oppfølgingen av rammekonvensjonen og er videre kjent med at Europarådet den 20. juni 2007 vedtok en resolusjon hvor Norge bl.a. ble bedt om og «følge opp og videreutvikle tiltak for støtte for nasjonale minoritetskulturer (...)». Flertallet ber departementet orientere om status i dette arbeidet i tilknytning til museumsreformen.

2.2.5 *Samiske museer, jf. meldingens kap. 7*

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er positiv til at det søkes faglige og organisatoriske samarbeidsløsninger på tvers av det samiske museumsarbeidet og regionale museumsenheter der det er naturlig. Arbeidet som er i gang mellom Årran og Salten Museum er et eksempel på et slikt samarbeid.

2.2.6 *Andre departementers aktivitet på museums- og kulturminnefeltet, jf. meldingens kap. 8*

Komiteen viser til at det er et 20-talls museer som mottar støtte fra andre departementer. Komiteen registrerer debatten om at Kulturdepartementet bør ha et samlet ansvar for alle museer med statstilskudd. Komiteen registrerer videre at departementet ser positivt på at kontakflatene mot det nasjonale museumsnettverket utvikles til et best mulig samarbeid og god utnyttelse av ressursene til det beste for hele museumssektoren i Norge.

Komiteen ber regjeringen i tråd med disse diskusjonene og merknader i ulike stortingsmeldinger (stortingsmelding om universitetsmuseene, St.meld. nr. 15 (2007–2008), og St.meld. nr. 48 (2002–2003)) om å komme tilbake til Stortinget med konkrete for-

slag om tiltak for å styrke den interdepartementale samordningen av museumspolitikken og kulturminnepolitikken.

2.3 Tiltak

2.3.1 *Framtidas museum: faglig kvalitet og fornying, jf. meldingens kap. 10*

2.3.1.1 MUSEENES SAMFUNNSROLLE

Komiteen vektlegger at selve samfunnsrollen eller samfunnsoppdraget for museene ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. Komiteen viser videre til at det i dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene i å definere og avgrense hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv.

Komiteen vil oppfordre museene til å ta samfunnsinstitusjonsrollen på alvor, og sette viktige spørsmål på dagsorden, spørsmål som kan belyses ved hjelp av blant annet gjenstandene de har tilgjengelige. Museene bør stimuleres til å reise viktige samfunnsdebatter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser videre til at en viktig side ved museenes samfunnsoppdrag er å løfte fram og gi stemme til tidligere marginaliserte grupper, regioner, ideer, osv. Museene har en viktig funksjon i forhold til det flerkulturelle samfunnet, og dette er også en viktig side av museenes oppdrag.

Komiteen er fornøyd med at museumsmeldingen henviser til «armlengdesavstand-prinsippet» gjennom følgende formulering:

«Museene skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Dette forutsetter armlengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter.»

Dette prinsippet anser komiteen som svært viktig i forhold til museenes rolle som uavhengige samfunnsinstitusjoner, uansett hvorledes den formelle eller uformelle tilknytningen er til ulike forvaltningsnivå og politisk organ i kommune, fylke og stat. Komiteen viser ytterligere til at det også i Kulturmeldinga ble fokusert på dette gjennom følgende formulering:

«Det generelle utgangspunktet er at organiseringa skal vera tydeleg, godt planlagt og gje kontinuitet. Ein legg til grunn at musea vert organiserte som sjølvstendige institusjoner, med ei organisasjonsform som er lovregulert, og der fullmakt og ansvar ligg på same nivå og er på same hender. Musea bør difor ha eit styre, mellom anna for å sikra ei armlengdes avstand mellom museet og forvaltninga. Musea skal vera aktørar i samfunnsdebatten og må ha handlings-

rom til å stilla kritiske spørsmål, også til offentlege styresmakter.»

2.3.1.2 MÅL FOR VIDERE UTVIKLING AV MUSEUMSSEKTOREN

Komiteen viser til tidligere merknad om viktigheten av å legge til rette for å styrke den faglige dimensjonen i de enhetene som nå inngår i det nasjonale museumsnettverket. Komiteen er enig i prioriteringene som gjøres i forhold til å utvikle museene som museumsfaglige kunnskapssentra. Komiteen er videre enig om at det er viktig for museene å få muligheten til utvikle seg som profilerte samfunnsinstitusjoner.

Komiteen stiller seg derfor positiv til hovedmålene som departementet foreslår for å oppnå disse målsettinger.

Komiteen ber om at det vurderes å etablere egne opplærings- og utviklingsprogrammer for museumssektoren.

2.3.1.3 DET NASJONALE MUSEUMSNETTVERKET

Komiteen gjentar sin merknad i Innst. 14 S (2009–2010) hvor komiteen ber regjeringen evaluere de konsoliderte enhetene for å sikre at også de små enhetene innenfor den konsoliderte strukturen får det forventede kvalitetsløftet som ligger i museumsreformen.

Videre ber komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, om at regjeringen gjennomfører en ny prosess for å sikre at de museene som ikke er i en konsolidert enhet, går de nødvendig runder for å bli en del av en museumsenhet.

2.3.1.4 OPPSUMMERING AV TILTAK

Komiteen støtter de foreslåtte tiltakene, men vil nok en gang vise til merknad under pkt. 2.2.6

2.3.2 Forvaltning, jf. meldingens kap. 11

2.3.2.1 DIGITAL SAMLINGSFORVALTNING

Komiteen viser til sine merknader under kapittel 2.2.2 Faglig aktivitet i museene, og vil understreke betydningen av at det er viktig at museene utarbeider planer for digitalisering og digitale tjenester. Komiteen er kjent med at det i dag er få museer som har utarbeidet slike planer. Komiteen registrerer videre at digitaliseringen av samlingene vil kreve store ressurser – både økonomisk og menneskelig. I den forbindelse vil komiteen understreke betydningen av at institusjonene utarbeider realistiske tall og prognoser som en del av sine planer for økt digitalisering og formidling.

2.3.2.2 SIKRINGS- OG BEVARINGSFORHOLD

Komiteen er kjent med at det er en stor utfordring at museene i dag har u hensiktsmessige sikrings- og bevaringsforhold for store deler av samlingene. Komiteen stiller seg derfor bak departementets påpeking overfor museene i forhold til deres ansvar for tilfredsstillende kontroll over samlingene. Videre støtter komiteen departementets oppfordring til å etablere fellesmagasiner der det er praktisk mulig.

Komiteen ser positivt på at regjeringen vil sette i gang en nasjonal plan for samlingsforvaltning.

Komiteen vil understreke at den nasjonale planen for samlingsforvaltning må omfatte alle deler ved museenes samlinger, herunder fotografier, arkivmateriale, verneverdige bygninger og båter.

Komiteen ber videre regjeringen vurdere hvorvidt det kan være hensiktsmessig å legge ansvaret for oppfølging av en nasjonal plan for samlingsforvaltning til et operativt museumsmiljø, tilsvarende digitaliseringsarbeidet som gjøres i Kulturløftet.

2.3.2.3 OPPSUMMERING AV TILTAK

Komiteen støtter forslaget til tiltak når det gjelder forvaltning.

2.3.3 *Forskning og kunnskapsutvikling, jf. meldingens kap. 12*

2.3.3.1 KUNNSKAPSBASERTE MUSEER

Komiteen er enig med departementet i at det er viktig at de faglige museumsnettverkene i større grad enn i dag må benyttes til å utvikle innsamlingsstrategier, forskningsprosjekter og samarbeid om innsamling og forskning. Komiteen støtter videre at det er viktig at museene videreutvikler kontakt mot relevante fagmiljøer innenfor universitets- og høyskolesektoren, slik at både samlingsutvikling og museumsfaglige FoU-prosjekter kan utvikle bredere fagmiljø innenfor sektoren. Komiteen er videre enig i at denne kontakten også bør gå mot internasjonale FoU-miljø.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, ber derfor regjeringen vurdere hvorvidt det kan være hensiktsmessig å legge ansvaret for en museumsforskning til et større operativt museumsmiljø eller museumsnettverk. Flertallet ber regjeringen vurdere om det også bør være naturlig å trekke museumsnettverkene aktivt med i dette arbeidet.

2.3.3.2 MANGFOLDSPERSPEKTIVET

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, stiller seg bak regjeringens syn på at det vil være naturlig at minoritetsmu-

seene etter en periode med etablering av egen museumsfaglig identitet, vurderer regional konsolidering.

2.3.3.3 HANDLINGSBÅREN KUNNSKAP – IMMATERIELL KULTURARV

Komiteen er i likhet med ulike departement opptatt av at det er viktig å sikre muligheten for å videreutvikle kunnskapen som tradisjonelt håndverk representerer. Den viktigste jobben er etter komiteens mening å sikre rekruttering til disse yrkene, og støtter videre at det er ansvar utdanningssektorene ikke alene kan ha for å verne denne delen av den immaterielle kulturarven.

Komiteen mener i likhet med andre, at dette ansvaret også ligger hos kultur- og næringsmyndigheter.

2.3.3.4 KUNST- OG KULTURMINNEKRIMINALITET – KRIMINALITETSFOREBYGGING

Komiteen viser til regjeringens mål om å styrke samfunnets forebyggende innsats i vid forstand – inkludert dette området som denne meldingen representerer. Komiteen er derfor enig i at økt kunnskap antas å føre til at flere kommer til å engasjere seg aktivt i å ivareta vår kulturarv. Komiteen er videre enig i at kulturminnekriminalitet anses som uakseptabelt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er nødvendig med styrket innsats for å hindre at verdifull og uerstattelig kunst kommer på avveie. Særlig viktig er det å bekjempe organisert kunsttyveri. Disse medlemmer viser til at Økokrim, i NRK Dagsrevyen 18. november 2009, uttrykte sin bekymring over en utvikling der organisert kunsttyveri synes å øke i omfang, og at manglende ressurser gjør etterforskning og oppfølging svært krevende. Kunsttyveri er i ferd med å bli en storindustri internasjonalt, og disse medlemmer mener det er nødvendig å styrke samarbeidet over landegrensene, samt tilføre norsk politi tilstrekkelig ressurser til å ta seg av denne type saker.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser for øvrig til at Økokrim tidligere har pekt på behovet for et register over norsk kunst som har forsvunnet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at kulturministeren, eventuelt i samarbeid med justisministeren, må arbeide for at stjalne kunst- og kulturgjenstander blir registrert i åpne søkbare internasjonale databaser. Tyveri av kunst- og kulturgjenstander har økt de

senere år. Flere saker har fått stor oppmerksomhet i mediene, noe som i seg selv kan ha bidratt til økningen. Verdiøkningen i kunstmarkedene har også bidratt til å gjøre slike tyverier mer utbredt, da enkeltgjenstanders verdi kan være svært høy. Økokrim har gått ut og etterlyst en offentlig database for stjalte kunst. Men slike databaser eksisterer allerede, på privat basis i det internasjonale kunstmarkedet. Et eksempel er The Art Loss Register, som eies av en rekke forsikringsselskap og kunsthandlere. Det bør være mulig å få til en systematisk registrering og søk i en slik database for stjalne norske kunst- og kulturgjenstander. En særnorsk ordning er neppe like hensiktsmessig som å knytte seg opp til allerede eksisterende internasjonale databaser, da stjalte kunst i stor grad omsettes på et internasjonalt marked. Disse medlemmer kan se for seg en ordning hvor f.eks. politiet inngår avtale med en av de store internasjonale databasene, og hvor politiet systematisk registrerer alle kunst- og kulturgjenstander som anmeldes stjålet.

2.3.3.5 OPPSUMMERING AV TILTAK

Komiteen stiller seg bak de tiltak som foreslås når det gjelder forskning.

2.3.4 Formidling, jf. meldingens kap. 13

Komiteen registrerer at våre museer har forholdsvist stort besøk og er blant de meste besøkte museene når vi sammenligner oss med andre land. Det er positivt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil vise til kulturundersøkelsen som SSB gjennomført i 2008 om hvem som besøker våre museer. Flertallet er fornøyd med høye besøkstall, men er – i likhet med det undersøkelsen viser – opptatt av å nå et enda bredere lag av befolkningen til å besøke våre kulturinstitusjoner – deriblant våre museer.

Flertallet er også kjent med Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT) som viser at mange – av ulike årsaker – ikke ønsker å benytte seg av det tilbudet som våre museer representerer. Flertallet erkjenner at det kan være vanskelig å få disse interessert i det tilbudet som våre museer representerer. Men undersøkelsen viser også til at det er mange som opplever museene som uinteressante eller utilgjengelige fordi de ikke kjenner koden for deltakelse på museene som en kulturell og sosial arena. Videre viser undersøkelsen at mange velger bort museene av økonomiske årsaker.

Flertallet mener derfor at arbeidet med å øke interessen for at museene skal fremstå som interessant kulturell og sosial arena for så mange som mulig, må styrkes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til kulturbrukerundersøkelsen som SSB gjennomførte i 2008. Det er etter disse medlemmers mening grunn til å spørre seg hvorfor det er de med høy utdanning som i størst grad besøker våre kulturinstitusjoner – inkludert museene.

Komiteen ber regjeringen arbeide videre med å finne frem til årsaker til at man ikke klarer å fange opp en større del av befolkningen til å besøke våre kulturinstitusjoner. Det er etter komiteens mening viktig å gjøre museene – med sine kunnskaper, gjenstander og forskning – til et «allemannseie». Derfor er det viktig å gjøre museene og det de representerer tilgjengelig for alle.

Det er videre etter komiteens mening spesielt viktig i forhold våre målsettinger om å utvikle både bibliotekene og museene til viktige samfunnsinstitusjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at ubemannede bibliotek er en av de tingene som må prøves ut for å gjøre bibliotekene mer tilgjengelige.

Disse medlemmer viser til at i Danmark er over 20 bibliotekfilialer åpne utover kvelden uten at det er personale til stede. I Sverige er ordningen prøvd ut som et pilotprosjekt i Veberöd, et mindre sted øst for Lund. Her er det installert automatisk identifisering ved inngangen, der lånerne blir registrert med magnetstripen på lånekortet og en pinkode, eller med fingeravtrykkleser og pinkode. Biblioteket i Veberöd holder nå åpent fra klokken 10 til 22, også i helgene. Det er personale til stede fram til klokken 17, enkelte kvelder til klokken 19, men med lengre ubemannede perioder i helgene. Det er bare personer over 18 år som har adgang til biblioteket i den ubemannede perioden.

Disse medlemmer ser at det har vært svært lite tyveri. Disse medlemmer tror ikke det kommer til å øke selv om det ikke er personale til stede.

Disse medlemmer registrerer også at interesseorganisasjonen Norsk Bibliotekforening ser positivt på ubemannede bibliotek.

Disse medlemmer mener at hvis dette gjøres på en fornuftig måte, kan det være positivt, og hvis det kan bidra til økt tilgjengelighet.

Disse medlemmer er positiv til å prøve ut ubemannede bibliotek og viser til fjorårets bibliotekmelding, der det ble understreket hvor viktige bibliotekene er som møteplass. Daværende kulturminister Trond Giske sa da han la fram meldingen at han ønsket seg bibliotek med lengre åpningstider, og la 3 mill. kroner på bordet til bibliotek som samarbeider

smartere og utvikler biblioteket som møtested. Disse medlemmer mener at ut fra det som står i meldingen, er ubemannede bibliotek noe som bør prøves ut for å få utvidet åpningstiden. Men det er viktig å understreke at bemannede og ubemannede bibliotek er to forskjellige ting. Et ubemannet bibliotek kan være et supplement.

Disse medlemmer registrerer at bibliotekloven slår fast at det skal være et folkebibliotek i hver kommune og at det skal være en fagutdannet bibliotekar. Men åpningstidene reguleres ikke. Det betyr at en kommune som ønsker å starte med utvidede åpningstider med ubemannede bibliotek, kan gjøre det når den vil.

2.3.4.1 DIGITAL FORMIDLING

Komiteen er enig i at digital samhandling med publikum er viktig, og at teknologien kan være et nyttig verktøy til å formidle fortellinger og historier overfor publikum. Komiteen vil anbefale at en søker samarbeid med miljøer som har denne type kunnskap, slik at det kan skapes spennende uttrykksformer som kan nå et større publikum langt utover det enkelte museums naturlige nedslagsfelt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, stiller seg bak oppdraget til ABM-utvikling om å finne frem til tiltak for å få et bredere lag av befolkningen til å besøke våre museer. En av mange muligheter kan være å ta i bruk ny teknologi og flertallet stiller seg derfor bak de formleringene meldingen har under kapittelet om digital formidling.

Flertallet vil derfor – på bakgrunn av høringsinnspill – foreslå at ABM-utvikling også ser på mulighetene om å utvikle virtuelle museer. Flertallet er av den mening at virtuell tilgjengeliggjøring kan bidra til at flere får muligheten til å ta del i de kunnskaps- og opplevelsestilbudene som ligger i våre museer. Flertallet mener også at en slik satsing kan gi muligheter for teknologi- og næringsutvikling innen museumsfeltet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det i denne sammenheng er viktig å bygge faglig samarbeid med de innovasjonsmiljøene og høyskolemiljøene som i dag arbeider innenfor spill og visuelle medier.

2.3.4.2 OPPSUMMERING AV TILTAK

Komiteen stiller seg bak de tiltak som foreslås når det gjelder formidling.

2.3.5 *Fornyng, jf. meldingens kap. 14*

2.3.5.1 UTVIKLING AV MUSEENE SOM ORGANISASJONER

Komiteen er kjent med at det i henhold til gjennomgående tilbakemelding fra museumsnettverket er et ønske om at konsolideringsprosessen blir fulgt opp av kompetansehevingstiltak. Komiteen stiller seg derfor bak departementet om at konsolideringsprosessen bør følges opp med kompetanseutviklende tiltak. Videre er komiteen enig i forslaget til hva et slikt opplegg bør innholde.

2.3.5.2 DE FAGLIGE MUSEUMSNETTVERKENE

Komiteen viser til tidligere merknad om at de faglige museumsnettverkene bør gis et økonomisk insitament for å utvikle seg videre i forhold til det utnyttede potensiale som en har registrert i de faglige nettverkene.

2.3.5.3 DET DIGITALE MUSEET

Komiteen er enig at det er en viktig utfordring å samordne hele museumssektorens arbeid med å tilgjengeliggjøre og formidle samlingene. Komiteen er kjent med at digitaliseringsmeldingen peker på at nasjonale fellesløsninger for data fra ABM-sektoren danner grunnlaget for fellessøk for hele sektoren. Komiteen ser at det i å tilrettelegge for slik fellessøk kan ligge store utfordringer for museene, men at det også ligger store gevinster for brukerne.

2.3.5.4 MUSEENE OG REISELIVET

Komiteen ser utfordringen i at mange av museene ikke har kapasitet, kompetanse eller nok ressurser for å utvikle seg til profesjonelle reiselivsbedrifter. Komiteen er derfor enig i at for å gi museene den naturlige plass de har som en reiselivsaktør, er det viktig å utvikle nødvendig kompetanse og administrative ressurser i museene. Komiteen er videre enig i at museenes roller som reiselivsaktør i større grad må inn på agendaen i lokale, regionale og nasjonale markeds- og destinasjonssamarbeid.

Komiteen vil utfordre regionene til å ha et bevisst fokus på museenes betydning i sine reiselivsstrategier.

2.3.5.5 OPPSUMMERING AV TILTAK

Komiteen stiller seg bak de tiltak som foreslås når det gjelder fornyng.

2.3.6 *Museumsbygg, jf. meldingens kap. 15*

2.3.6.1 OPPSUMMERING AV TILTAK

Komiteen stiller seg bak de tiltak som foreslås når det gjelder museumsbygg.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er kjent med planer om å etablere et nordområdemuseum i Tromsø. Disse medlemmer registrerer at den politiske ledelsen i Tromsø kommune ikke klarer å få til en nødvendig avklaring med hensyn til lokalisering, noe disse medlemmer synes er uheldig for fremdriften av prosjektet og som medfører usikkerhet om prosjektet blir realisert.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil særlig peke på de mulighetene som ligger i forskjellige former for Offentlig Privat Samarbeid (OPS). Ikke minst gjelder dette på mindre steder der fylke og kommune ikke har den nødvendige økonomiske basis for å reise større prosjekter.

2.3.7 *Om enkelte museer*

BLAAFARVEVERKET

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til Blaaifarveverket i Modum i Buskerud – som et utmerket eksempel på et godt samspill mellom privat og offentlig sektor. Blaaifarveverket ivaretar en betydelig historisk arv på en utmerket måte – samtidig som det er en levende kulturinstitusjon med utstillinger som appellerer til brede lag av befolkningen. Disse medlemmer mener Blaaifarveverket er et eksempel til etterfølgelse når det gjelder en privat kulturinstitusjon med offentlig bidrag.

AVALDSNES

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er også kjent med at Rogaland fylkes tusenårssted, Nordvegen historiesenter på Avaldsnes i Karmøy, som ligger på det historiske området til Harald Hårfages kongsgård, ivaretar nasjonale verdier.

Disse medlemmer viser til at helt fra virksomhetens begynnelse har det blitt satset på forskning for å få fram områdets historie. Dette har resultert i et mangfold av bøker, artikler og hovedfagsoppgaver i inn og utland. Nytt av året er en bok om Avaldsnes-området i vikingtid utgitt av Universitetet i Oslo. «Geirmund Heljarskinn» er et samarbeid mellom Avaldsnes og to museer på Island for å få etablert et forsknings- og formidlingsprosjekt om Rogalandskongen som ble den viktigste landnåmsmannen på Island. Avaldsnes skal være vert og tilrettelegger for det internasjonale EU-prosjektet «The Hanseatic Expansion in the North Atlantic», som vil utforske sporene etter hanseatenes virksomhet på Avaldsnes. Igangsatt er også et samarbeid med Universitetet i Oslo for å utforske vikingtidens kongsgård.

Disse medlemmer mener med dette som bakgrunn, at det bør vurderes om historiesenteret kan komme under nasjonal tilskuddsordning.

NORSK BERGVERKSMUSEUM

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til Norsk Bergverksmuseum som er nasjonalmuseum for bergverksdrift. Museet som ligger i Kongsberg sentrum, har tilhold i Kongsberg Sølvverks gamle smeltehytte fra 1844. Museet bidrar til at den ca. 330 år gamle historien til gruvedriften i Kongsberg blir kjent nasjonalt og internasjonalt. Til museet hører også andre avdelinger. Både Den Kongelige Mynts museum, Kongsberg Våpenfabrikks museum, og Kongsberg skimuseum har tilhold i de samme lokaler. Museet tilbyr spesielle gruvevandring og byvandring. Den Kongelige Mynt er en av Norges aller eldste bedrifter som fremdeles er i drift. «Mynten» ble grunnlagt av Christian V i 1686 og var en viktig og naturlig del av Kongsberg Sølvverk frem til nedleggelsen i 1958. Museet rommer eksemplarer av stort sett alle mynter fra Christian IVs tid og frem til våre dager, samt verdens største og flotteste samling av trådsølv og stuffer. Den kanskje viktigste delen av museet er sølvgruvene, der man i sommersesongen tilbyr minitogreiser inn Christian VIIIs stoll til Kongens Gruve som var Sølvverkets største. Disse medlemmer mener dette er en unik måte å markedsføre en gammel norsk industri-kulturarv, og som kan bidra til økt turisme for både familier og spesielt interesserte.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti har merket seg at spleiselaget for overbygg av hurtigruteskipet Finnmarken ved Hurtigrutemuseet på Stokmarknes fortsatt ikke er på plass. For dette medlem har det hele tiden vært en forutsetning at staten skal være med på å realisere dette prosjektet i samarbeid med Nordland fylke, Hadsel kommune og eventuelle private innskytere. Dette medlem er svært bekymret for at det stolte hurtigruteskipet skal forfalle så mye at eneste utvei blir å sette båten på havet igjen og sende den til opphugging. Det ville være en tragedie for museet, lokalsamfunnet og for tanken om å ta vare på Hurtigrutens historie. Dette medlem peker på at Hurtigruten representerer en viktig del av vår kysthistorie. Dette medlem er kjent med at både Hadsel kommune og Nordland fylkeskommune nå stiller midler til rådighet, og dette medlem er derfor skuffet over at staten ikke synes å ville bidra i spleiselaget. Dette medlem viser til at regjeringen Bondevik II bevilget 5 mill. kroner i strakstiltak for å bevare Finnmar-

ken, og at hensikten var å utvikle konseptet videre. Dette medlem registrerer at Finnmarken fortsatt står under blikktak, et vernetiltak som var ment å være midlertidig. Dette medlem peker på at det er lagt ned stor innsats lokalt og regionalt for å finne en finansieringsløsning som både stat og kommune kan leve med. Dette medlem mener staten må komme på banen i denne saken og bidra til en finansieringsløsning for Finnmarken i samarbeid med kommune og fylkeskommune, slik at Hurtigrutemuseet får sin rehabilitering og utbygging til et fullverdig kulturhistorisk museum.

MOTORMUSEET PÅ STRØMMEN

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser at etter 14 års drift må dessverre Motormuseet på Strømmen lukke dørene. Ideen med Stiftelsen Motormuseet er at de skal by på mer enn bare fremkomstmidler, men jevnlig ha utstillinger av komplette innemiljøer, telefoner, radioapparater, TV, redskaper og mye, mye mer fra hele det 20. århundre. Særlig er det den lokalhistoriske utstillingen og alt som gjelder produksjonen ved Strømmens Værksted som er interessant å videreføre. Stiftelsen Motormuseet Strømmen Storsenter ble grunnlagt i 1994 av 14 veteranbil og -motosykelklubber. Museet har tatt vare på mange av bilene og andre gjenstander som ble produsert på Strømmens Værksted. Museet var i de gamle hallene til Strømmens tidligere hjørnestensbedrift AS Strømmens Værksted. Her hadde opp til 1 800 mennesker sitt daglige arbeid. Det ble laget jernbanevogner, busser, biler, generatorer, skipspropeller, frysebokser og mye annet. Et eget hjørne i museet er viet denne produksjonen. Her finner man Strømmen Dodge-bilene som ble montert her fra 1932 til 1940.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme til Stortinget med konkrete forslag om tiltak for å styrke den interdepartementale samordningen av museumspolitikken og kulturminnepolitikken.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å etablere et audiovisuelt museum.

4. Komiteens tilråding

Komiteen viser til meldingen og sine merknader og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

St.meld. nr. 49 (2008–2009) – Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 18. februar 2010

Gunn Karin Gjøl

leder

Kåre Simensen

ordfører